

Nr 306.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till vissa åtgärder för främjande av hantverk och småindustri; given Stockholms slott den 10 oktober 1941.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Herman Eriksson.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 10 oktober 1941.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med cheferna för social- och finansdepartementen anför chefen för handelsdepartementet, statsrådet Eriksson:

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 8 november 1940 tillkallade dåvarande chefen för handelsdepartementet den 20 i samma månad sex utredningsmän för utredning av frågan om åtgärder till främjande av hantverk och småindustri (1940 års hantverks- och småindustriutredning). Till fullgörande av ifrågavarande uppdrag har utredningen den 17 april 1941 avgivit betänkande med förslag i ämnet (stat. off. utr. 1941: 14). Över betänkandet hava efter remisser avgivits utlåtanden av fullmäktige i Sveriges riksbank, fullmäktige i riksgäldskontoret, statskontoret, kommerskollegium, överståthållarämbetet, samtliga länsstyrelser, statens hantverksinstitut, Sve-

riges industriförbund, styrelsen för svenska bankföreningen och Aktiebolaget industrikredit. Vid det av kommerskollegium avgivna utlåtandet äro fogade av kollegium införskaffade yttranden från Sveriges hantverksorganisation och Riksorganisationen småindustriens centralförbund. Därjämte har flertalet länsstyrelser överlämnat av dem infordrade yttranden från handelskamrar, hantverks- och industridistrikt, fabriks- och hantverksföreningar eller likartade sammanslutningar inom respektive län. Vid de av länsstyrelserna i Örebro län och Västerbottens län avgivna utlåtandena hava dessutom fogats av länets landstings och hushållningssällskaps förvaltningsutskott respektive länets hushållningssällskaps förvaltningsutskott avgivna yttranden. Slutligen har Stockholms handelskammare inkommit med ett yttrande i ärendet.

Sedan ärendets beredning numera avslutats torde jag få underställa det samma Kungl. Maj:ts prövning.

I. Förslag angående inrättande av en statlig fond för hantverks- och småindustrikredit.

Utredningen. I enlighet med direktiven har utredningen såsom första fråga upptagit till behandling hantverkets och småindustriens kreditproblem. Utredningen, som företagit vissa undersökningar rörande ifrågavarande kreditbehovs art och omfattning, har kommit till den uppfattningen, att endast behovet av långfristig kredit lämpligen borde i detta sammanhang bliva föremål för särskilda åtgärder från statens sida. Det syntes, framhåller utredningen, icke erbjuda småföretagen större svårigheter att i den utsträckning, som berättigades av övriga omständigheter, erhålla bankmässig kredit av kortfristig natur. De omständigheter, som försvårade finansieringen av den löpande rörelsen och som därvid även oförmånligt inverkade på möjligheterna att erhålla bankkredit, vore av annan art än direkta lånesvårigheter och huvudsakligen att hänföra till försäljnings- och redovisningsområdet. Då förhållandena i dessa hänseenden tillika övade inflytande på behovet av långfristig kredit, vore det, understryker utredningen, av största vikt, att denna fråga vunne beaktande av företagarna själva och deras organisationer. Utredningen betonar i detta sammanhang angelägenheten av att möjligheterna att genom standardisering av konditioner och samverkan i övrigt på försäljningsområdet stärka småföretagens ställning gentemot avnämarna i större utsträckning än hittills tillvaratoges, samt att småföretagarna ägde större kunskap i eller skänkte större uppmärksamhet åt kalkylering av produktionskostnaderna. Utan att närmare ingå på utformningen av de initiativ från organisationernas sida, som i berörda hänseenden kunde erfordras, framhåller utredningen sålunda önskvärdheten av att positiva åtgärder till sanering av förhållandena på försäljnings- och redovisningsområdena vidtoges.

Vad den långfristiga krediten beträffar anför utredningen, att särskild vikt borde läggas vid angelägenheten av att genom större hänsynstagande till den

personliga kreditvärdigheten möjliggöra begränsning av kravet på säkerheter. Då, såvitt utredningen kunnat finna, medel för tillgodoseende av förevarande lånebehov icke i erforderlig utsträckning kunde erhållas på enskild väg, har utredningen ansett det nödvändigt, att staten medverkade med kapital för ändamålet. Det har härvid synts utredningen naturligt, att staten måste erhålla garantier för att verksamheten bedreves på sådant sätt, att förluster icke onödigtvis åsamkades. Utredningen har ansett dylika garantier kunna vinnas dels genom att handhavandet av låneverksamheten decentraliserades och anförtroddes organ, vilka hade möjligheter att genom person- och ortskännedom tillförlitligt bedöma kreditvärdigheten i varje särskilt fall, dels ock därigenom att enskilt kapital intrusserades i verksamheten i viss proportion till de statsmedel, som avsåges för densamma. Från dessa utgångspunkter har utredningen diskuterat olika förslag. Härvid hava inom utredningen olika meningar kommit till uttryck, i det att ledamoten av utredningen civilingenjören E. Bosaeus för sin del anslutit sig till och i särskilt yttrande närmare utvecklat ett av de inom utredningen diskuterade förslagen, medan utredningens övriga ledamöter förordat ett annat.

Enligt *reservantens förslag* skulle distriktsvis bildas ekonomiska föreningar (kreditföreningar) med ändamål att tjänstgöra såsom förmedlare av lån från en statlig lånefond för hantverks- och småindustrikredit till idkare av hantverk eller småindustri. Förutsättning för kreditförenings antagande såsom låneförmedlare skulle vara, bland annat, att föreningen förfogade över ett inbetalat insatskapital å minst 10,000 kronor, samt att föreningens styrelse utgjordes av fem ledamöter, därav minst två utsetts av Kungl. Maj:t. Till medlemmar i kreditförening skulle få antagas allenast föreningar, anslutna till Sveriges hantverksorganisation. Därjämte skulle emellertid staten verkställa insatsteckning i föreningen till belopp, motsvarande i annan ordning inbetalat insatskapital, dock högst 25,000 kronor. Föreningen skulle äga att såsom låneförmedlare erhålla statslån från fonden för hantverks- och småindustrikredit för utlämnande till motsvarande belopp av lån till idkare av hantverk eller småindustri.

Förutsättning för erhållande av dylikt lån skulle vara, att vederbörande vore medlem i hantverksförening inom distriktet. Statslån skulle av föreningen lyftas i särskilda poster i mån av behov men finge icke för någon förening överstiga 450,000 kronor eller utgå med mera än nio gånger föreningens sammanlagda behållna insatskapital och egna fonder enligt bokslut för månaden näst före den, varunder utbetalning skedde.

I anslutning till detta förslag föreslår reservanten vidare, att distriktsvis anställdes konsulenter med uppgift att tjäna hantverket och den mindre industrien. Konsulenterna skulle lyda direkt under Sveriges hantverksorganisation, men deras verksamhet skulle samordnas med och utnyttjas av kreditföreningarna vid dessas behandling av låneärenden. Kostnaderna för en var konsulent beräknar reservanten till 14,500 kronor om året. Då han förutsätter en uppdelning av landet — med undantag av de län, där

företagareföreningar finnas — i nio distrikt, av vilka likväl det distrikt, som omfattade Stockholms stad, eventuellt Stockholms stad och län, ej skulle erfordra någon konsulent, skulle den totala årliga konsulentkostnaden uppgå till ($8 \times 14,500$) 116,000 kronor. Till bestridande härav kunde Sveriges hantverksorganisation enligt en av organisationen i oktober 1940 upprättad, vid betänkandet fogad P. M. beräknas bidra med 27,000 kronor. Återstående belopp, 89,000 kronor, skulle betalas av staten, som jämväl borde bidra till kostnaden för kreditföreningarnas förvaltning med till en början 2,000 kronor om året för varje förening. I den mån föreningarnas inkomster steg, borde sistnämnda bidrag reduceras.

Gentemot detta förslag har *utredningens majoritet* anfört följande:

Mot förslaget kunde göras den erinringen, att det förutsatte nybildandet av en förvaltningsapparat, som, även om i viss utsträckning hantverksorganisationens förtroendemän och lokalutrymmen kunde utnyttjas, måste bli ganska både omfattande och dyrbar. En än mera vägende invändning mot förslaget funne utredningen emellertid vara, att de lånemöjligheter, som därigenom bereddes, skulle stå öppna allenast för medlemmar i hantverksförening. I praktiken skulle detta innebära krav på tvångsanslutning till Sveriges hantverksorganisation. Även om tvångssammanslutningar, med hänsyn till de intressen som därigenom skulle tillgodoses, understundom kunde vara berättigade, syntes tillräckliga skäl knappast finnas, att för lösningen av förevarande lånefråga tvinga in företaget i en enda sammanslutning, vars huvuduppgift vore en helt annan än kreditgivning. Utredningen erinrade, att hantverksorganisationens hittillsvarande verksamhet av nyttokaraktär väsentligen legat på yrkesutbildningens plan. Ej heller kunde utredningen bortse från, att hantverkets och den mera utpräglade småindustriens intressen icke alltid i alla avseenden sammanfölla. Småindustriens centralförbund, vilket bildats såsom en sammanslutning för tillvaratagande av uteslutande de speciella småindustriella intressena, särskilt beträffande kommersiell förmedlingsverksamhet, ägde åtskilliga medlemmar, vilka icke samtidigt tillhörde hantverksorganisationen.

Vidkommande den med avseende å förslaget framförda tanken att med lånerörelsen kombinera viss konsulentverksamhet ansåge utredningen lämpligheten härav kunna starkt ifrågasättas. Givetvis vore det nödvändigt att anordningar träffades, vilka möjliggjorde en grundlig undersökning av låneärendena och kontinuerlig övervakning av lånen. Det syntes dock tveksamt, om detta behov bäst tillgodosåges konsulentvägen. Till en början finge sålunda framhållas de vanskligheter, vilka vore förbundna med en dylik anordning därutinnan att konsulenten genom sin samtidiga egenskap av rådgivare åt företagen och föredragarna av låneärenden lätt finge ett personligt intresse av, att låneansökningarna resulterade i erhållande av lån. Det kunde därför vara tveklöst, huruvida full objektivitet vid låneärendenas behandling vore möjlig att upprätthålla. Vidare syntes det osäkert, huruvida konsulenten ens efter lång praktisk verksamhet inom sitt distrikt kunde förväntas ha förvärvat och hade möjlighet att upprätthålla den intima och grundliga kännedom om företagsamheten inom distriktet, vilken berättigade honom till avgörande inflytande över utlämnandet av lån. Härtill komme att enligt utredningens mening starka betänkligheter måste resas mot att i nuvarande tider, då staten på andra områden sökte begränsa nyanställning av tjänstemän, medverka till inrättande på en gång av ett flertal befattningar av hittills i stort sett oprövad karaktär. Den erfarenhet, vilken vunnits genom företagareföreningarnas konsulenter, torde icke utan vidare kunna här åberopas.

För sin del har utredningens majoritet förordat, att hantverkets och småindustriens behov av långfristig kredit tillgodosåges i enlighet med följande riktlinjer.

Företagarna skulle distriktsvis sluta sig samman i ekonomiska föreningar utan personlig ansvarighet, med uppgift att främja hantverket och den mindre industrien inom vederbörande distrikt genom att anskaffa lån åt medlemmar, vilka idkade sådan rörelse. Föreningarna, vilka borde benämnas *garantiföreningar*, skulle stå öppna för alla hantverks- och industriidkare inom vederbörande distrikt ävensom för sammanslutningar därav. De skulle emellertid ej driva någon låneverksamhet i egentlig mening, utan allenast med sina tillgångar i viss utsträckning gå i borgen för lån, som småföretagare, tillhörande föreningen, i särskild ordning erhöles. Utredningen anför, att det såväl av kostnadsskäl som ur praktiska synpunkter måste vara till fördel att för det med låneärendenas handläggning förenade arbetet, däri inbegripet övervakningen av att låntagarna vederbörligen fullgjorde sina förpliktelser samt indrivningen av eventuella restantier, anlitas någon med likartade uppgifter redan sysselsatt institution, vars erfarenheter och organisatoriska tillgångar kunde utnyttjas för ändamålet. På sätt framginge av vad tidigare anförts torde det, om ett tillfredsställande resultat skulle kunna vinnas, vara nödvändigt att låneverksamheten vore decentraliserad. Möjligheten att anlita exempelvis kommerskollegium eller Aktiebolaget industrikredit finge alltså anses utesluten. De institutioner, vilka närmast kunde ifrågakomma såsom handhavare av den här avsedda låneverksamheten, vore bankerna. Affärsbankerna liksom även sparbankerna bjöde ur de synpunkter, varom här vore fråga, fördelen av en stark lokal förankring. En lösning av frågan med anlitande av de privata bankerna stötte emellertid på praktiska svårigheter, främst till följd av det stora antalet olika bankinstitutioner och omöjligheten att åstadkomma någon rimlig avvägning dem emellan. En tillfredsställande anordning torde däremot kunna vinnas genom att för ifrågavarande uppgift utnyttjades riksbanken, som genom sina avdelningskontor — för närvarande ett i varje residensstad — omspände hela landet. Utredningen erinrar, att riksbanken tidigare — ett exempel härpå utgjorde statens bosättningslån — på liknande sätt tagits i anspråk för uppgifter, som låge vid sidan av riksbankens egentliga arbete.

I anslutning till vad sålunda anförts föreslår utredningen, att omhändertagandet av låneverksamheten anförtroddes åt riksbanken genom dess avdelningskontor, vilka emellertid vid behandlingen av ifrågavarande låneärenden borde samråda med representanter för hantverket och småindustrien inom distriktet. För utlåningen borde särskilda medel av staten ställas till riksbankens förfogande. Storleken av denna medelstillelning borde vara beroende av storleken av de säkerheter, vilka pantförskreves av vederbörande garantiförening. För ändamålet borde under riksbankens förvaltning inrättas en statlig lånefond, förslagsvis benämnd *fonden för hantverks- och småindustrikredit*.

Utredningen, som vid betänkandet fogat ett förslag till normalstadgar för

sådan garantiförening, varom nyss nämnts, har beträffande *föreningsorganisationen* närmare anfört följande:

Av praktiskt-ekonomiska skäl borde det distrikt, varje garantiförening omfattade, ej göras alltför litet. I den mån verksamheten växte kunde en delning av distriktet senare ske. Om tillsviðare Norrlandslänen samt Bohus län, med hänsyn till de där befintliga företagareföreningarna, lämnades å sido, syntes exempelvis till en början följande *distriktsindelning* kunna ifrågakomma:

1. Stockholms stad.
2. Stockholms, Uppsala och Gotlands län.
3. Södermanlands och Östergötlands län.
4. Jönköpings, Kronobergs och Kalmar län.
5. Blekinge, Kristianstads och Malmöhus län.
6. Hallands och Älvsborgs län samt Göteborgs stad.
7. Skaraborgs, Värmlands och Örebro län.
8. Västmanlands och Kopparbergs län.

Föreningsbildandet borde vara helt beroende av det enskilda initiativet. Den naturligaste och lyckligaste utvecklingen vore att de båda stora organisationerna på hantverkets och småindustriens område — Sveriges hantverksorganisation och Småindustriens centralförbund — gemensamt undersökte förutsättningarna för upptagande av den ifrågavarande verksamheten samt, där dylika förutsättningar befunnos föreligga, gemensamt arbetade för uppnående av ett tillfredsställande resultat med största möjliga anslutning från företagarnas sida.

Till *medlem* i garantiförening skulle, såsom nämnts, kunna antagas dels en var, som idkade hantverk eller industri inom distriktet, dels ock sammanslutningar av företagare. Utredningen ansåge det särskilt kunna förväntas, att hantverksföreningarna genom anslutning till garantiförening understödde strävandena att få till stånd en långivning, som tillfredsställde hantverkets och den mindre industriens speciella lånebehov.

Då garantiföreningarnas förmåga att fullfölja sitt syfte helt sammanhänge med deras ekonomiska ställning, vore det angeläget tillse, att rörelsekapitalet ej bleve för litet. I betraktande av de begränsade ekonomiska möjligheterna hos de företagarkategorier, som de här ifrågasatta åtgärderna avsåge, finge emellertid å andra sidan villkoren för medlemskap i föreningarna icke göras betungande. Utredningen föresloge, att för företagare, som önskade ingå såsom medlem i förening av förevarande slag, *insatsen* bestämdes till tio kronor för varje i företagets rörelse inom distriktet sysselsatt person. Sammanslutningar av företagare, exempelvis hantverksföreningar, vilka ville delta i garantiföreningen, borde betala en insats av förslagsvis tio kronor för varje medlem, sammanslutningen ägde inom distriktet. Tecknad insats borde inbetalas viss kortare tid efter tecknandet, förslagsvis senast inom tre månader.

Insatskapital och andra tillgångar i föreningen skulle av denna göras räntebärande. Av den vinst, som sålunda erhöles, bleve medlemmarna berättigade till utdelning. Med hänsyn till syftet med föreningarnas verksamhet och på grund av det sätt, på vilket insatskapitalet — enligt vad i det följande närmare komme att utvecklas — avsåges skola nyttjas för vinnande av nämnda syfte, borde medlemmarna däremot ej äga rätt att, annorledes än vid upplösning av föreningen, återfå inbetalat insatsbelopp; avginge medlem ur föreningen, skulle sålunda det oaktat insatserna kvarstå. Vile medlem tillgodogöra sig den tillgång, han ägde i inbetalda insatser, finge detta ske genom överlåtelse å annan av den fordran på föreningen, som insatserna representerade. Den omständigheten, att medlems andelar i föreningen på detta eller

annat sätt överginge å annan, borde emellertid ej utan vidare medföra, att den nye ägaren finge inträda i föreningen i den förstnämndes ställe. Dylik rätt borde föreligga allenast om vederbörande jämväl övertog det företag, på vilket den förutvarande andelsägarens medlemskap i föreningen vore grundat.

Förvaltningen av föreningens angelägenheter borde handhavas av en *styrelse*, bestående av, därest föreningens distrikt omfattade allenast ett län, minst tre ledamöter samt eljest minst två ledamöter för varje län som inginge i distriktet. För ledamöterna borde finnas suppleanter till samma antal och utsedda efter samma grunder. För granskning av styrelsens förvaltning och föreningens räkenskaper borde finnas två revisorer jämte suppleanter för dem. Såväl styrelse som revisorer borde utses å ordinarie föreningsammansträde.

Rösträtt inom föreningen borde tillkomma varje medlem som ej uppsagt sig till utträde. En förutsättning borde dock vara, att vederbörande ej häftade i skuld för ogulden insats eller annan avgift till föreningen och ej heller för bristande räntebetalning eller amortering å lån, för vilket föreningen iklätt sig ansvar. Röstberättigad medlem borde i princip äga en röst för varje av honom inbetalad insats. För att tillförsäkra även mindre medlemmar inflytande på skötseln av föreningens angelägenheter torde det emellertid vara nödvändigt, att antalet röster för en och samma medlem maximerades. Utredningen föresloge, att en begränsning av rösttalet skedde på så sätt, att ej någon medlem finge för egen eller annans räkning utöva rösträtt för mer än en tiondel av det å föreningsammansträdet företrädda, inbetalda insatskapitalet.

Lånerörelsens omfattning vore beroende av den anslutning, vederbörande förening finge, och den säkerhet, som föreningen till följd därav kunde ställa. Då det gällde att förvärva medlemmar i föreningen, kunde icke bortses från, att avsevärd vikt komme att från de berörda företagens sida tillmätas såväl möjligheterna till utdelning å insatsbeloppen som den förefintliga förlustrisken. Utdelningsmöjligheten vore väsentligen beroende av förräntningen av föreningens tillgångar. Enligt vad tidigare förutsatts skulle tillgångarna pantförskrivas hos riksbanken. I den mån tillgångarna utgjordes av insatskapital eller andra kontanta medel innebure detta, antingen att medlen direkt överlämnades till riksbanken, som då hade att göra dem räntebärande, eller också att medlen insattes å inlåningsräkning i bank under sådana villkor, att kapitalet ej finge lyftas utan riksbankens medgivande. I såväl det ena som det andra fallet komme räntan att redovisas till föreningen och hos denna bokföras såsom inkomst. Av inkomsterna skulle, innan utdelning till föreningsmedlemmarna ägde rum, föreningens kostnader under året, exempelvis revisionsarvodet, bestridas. Av den därefter återstående vinsten torde vidare visst belopp böra avsättas till *reservfond*. Att denna fond bleve förhållandevis betydande, funne utredningen särskilt angeläget med hänsyn till att därigenom såväl statens säkerhet för utlämnade lån som föreningsmedlemmarnas trygghet för insatskapitalet växte. Det torde nämligen ligga i sakens natur, att om till följd av förluster å lånen föreningens borgensansvar behövde utnyttjas, reservfonden och andra föreningens särskilda tillgångar toges i anspråk, innan insatskapitalet tillgreps. Utredningen föresloge, att i föreningsstadgarna intoges bestämmelse av innehåll, att av årsvinsten minst femton procent skulle avsättas till reservfonden, intill dess denna uppginge till belopp motsvarande inbetalda eller till betalning förfallna insatser.

I fråga om villkoren och förutsättningarna för lån från den föreslagna fonden för hantverks- och småindustrikredit samt angående *låneverksamhetens*

handhavande i övrigt anför utredningen, under hänvisning till ett vid betänkandet fogat, av utredningen utarbetat förslag till kungörelse i ämnet, följande:

Lån från fonden finge utlämnas allenast inom distrikt av riket, varest bildats sådan garantiförening, varom i det föregående talats, och allenast till idkare av hantverk eller mindre industri, vilken vore medlem i dylik förening inom distriktet och ej till föreningen häftade för ogulden insats eller annan avgift. För lån, vilka sålunda beviljades, skulle föreningen iklåda sig *borgen*. Detta skedde lämpligast genom utfärdande av en generell förbindelse för samtliga blivande lån från fonden intill visst sammanlagt högsta förlustbelopp. Ehuru det i och för sig kunde synas naturligt, att ifrågavarande borgensförbindelse avsåge inom distriktet uppkommande låneförluster i deras helhet, torde det, om verksamheten skulle kunna erhålla sådan omfattning, att den bleve för här ifrågavarande företagare av verklig betydelse, vara nödvändigt att en viss begränsning i ansvarigheten medgäves. En dylik begränsning funne utredningen motiverad även med hänsyn till det inflytade, som staten genom riksbanken erhöle på lånerörelsens bedrivande. Utredningen ville från nu angivna synpunkter föreslå, att föreningen och staten till hälften vardera svarade för eventuella förluster. Såsom säkerhet för föreningens ansvarsförbindelse borde till riksbanken pantförskrivas föreningens insatskapital eller andra tillgångar, som riksbanken kunde godtaga. Vad anginge storleken av den säkerhet, som sålunda skulle ställas, borde föreskrivas, att värdet av densamma skulle stå i visst förhållande till summan av de utestående lånen inom distriktet. De säkerhetskrav, som från statens sida skäligen borde resas, syntes bli tillfredsställande tillgodosedda, om i berörda hänseende stadgades, att utlåningen ej finge överstiga tjugo gånger beloppet av föreningens pantförskrivna tillgångar, i den mån dessa alltjämt funnes i behåll. Då enligt vad förut anförts föreningen skulle ansvara för hälften av uppkommande förluster, innebure en dylik begränsning av utlåningen, att föreningens garanti bidroge till att täcka en sammanlagd förlust å lånerörelsen av tio procent, en förlustsiffra, som man väl knappast behöfde befara skulle överskridas.

En *minimigräns* borde sättas för utlåningens påbörjande inom distriktet. Utredningen förordade härutinnan, att det lägsta ansvarsbelopp, som finge godtagas från någon förening, skulle vara 10,000 kronor, vilket alltså möjliggjorde en utlåning inom distriktet av 200,000 kronor. Sedan lånerörelsen väl påbörjats, syntes däremot ej finnas anledning att avbryta densamma, även om på grund av inträffade förluster den av föreningen pantförskrivna säkerhetens värde nedgått under 10,000 kronor. Rörelsens omfattning finge då uteslutande regleras av förenämnda bestämmelse, att summan av utestående lån högst finge motsvara tjugo gånger beloppet av föreningens pantförskrivna behållna tillgångar. Skulle erfarenheten visa, att de lånemöjligheter, vilka vid bifall till utredningens förslag skulle stå till buds, icke förlöste att i tillfredsställande utsträckning tillgodose behovet, torde med hänsyn till den förhållandevis goda garanti mot förlustrisker, som enligt förslaget skulle föreligga, någon ökning av det av statsmedel för utlåning till förfogande ställda beloppet kunna tänkas ifrågakomma, även om motsvarande ökning av föreningens garantikapital icke kunde åstadkommas.

Lån syntes böra få beviljas för följande *ändamål*: 1) anskaffande och inställning av maskiner eller andra arbetsredskap, 2) uppförande eller ombyggnad av verkstadslokaler, 3) anskaffande av förlagskapital. Såsom villkor för utlämnande av lån borde gälla, att lånet syftade till en sund utveckling

av lånesökandens företag, att sökanden ägde personliga förutsättningar att göra företaget lönande samt att omständigheterna i övrigt gjorde sannolikt, att sökanden komme att vederbörligen fullgöra sina låneförpliktelser.

Av vad tidigare anförts framginge, att någon ovillkorlig fordran på betryggande säkerhet för beviljande av lån icke borde uppställas. En förutsättning för lån borde naturligtvis, såsom nyss framhållits, vara, att anledning funnes antaga, att långvivaren ej komme att tillskyndas förluster. Vilka garantier, som skulle krävas härför, finge däremot bli beroende av omständigheterna. I den mån betryggande realsäkerheter kunde uppbringas, borde sådana lämnas. Funnes ej realsäkerheter, borde borgen kunna godtagas. Största betydelse borde emellertid tillmätas sökandens personliga egenskaper och förutsättningar att göra rätt för sig, hans personliga kreditvärdighet. Det borde ej föreligga hinder att, om denna funnes betryggande, utlämna lån, oaktat den särskilda säkerhet, som kunde ställas för lånet, icke vore i och för sig fullgod.

Då låneverksamhet allenast avsåge att främja småföretagare, borde storleken av det lån, en och samma företagare kunde erhålla, maximeras. Utredningen föresloge att lånemaximum bestämdes till 25,000 kronor. Även detta belopp kunde emellertid vara för högt i jämförelse med de totala utlåningsmöjligheterna inom vederbörande distrikt. Det syntes därför nödvändigt föreskriva, att lån aldrig finge utgå till en lånesökande med högre belopp än som motsvarade viss procent av distriktets sammanlagda lånemöjligheter. Utredningen förordade, att ifrågavarande procentsats bestämdes till tio, vilket innebure, att vid lägsta totala lånemaximum vid lånerörelsens början inom ett distrikt, 200,000 kronor, lån kunde beviljas på en hand till ett belopp av 20,000 kronor.

Lån borde förräntas efter fast, vid lånets beviljande bestämd räntefot. Den- na borde bestämmas så, att den dels möjliggjorde förräntning av statens i låneverksamheten investerade kapital, dels ock i huvudsak försloge för gäldande av de med verksamheten förbundna särskilda kostnaderna. Med hänsyn tagen till det förslag till ränteberäkning, som nyligen framlagts av särskilda sakkunniga beträffande räntan på lån från statens utlåningsfonder, ville utredningen från nyss angivna utgångspunkter förorda, att ränta å lån från fonden för hantverks- och småindustrikredit icke finge understiga medelräntan för statens upplåning mot obligationer under det budgetår, som närmast föregått det, varunder lånet beviljats, med tillägg av en procent. Viss hänsyn borde vid räntans bestämmande tagas till det allmänna ränteläget. Därest den räntesats, som av affärsbankerna för motsvarande lån skulle tillämpas, överstege den enligt angivna regler bestämda lägsta fondräntan, syntes det sålunda motiverat, att denna sistnämnda höjdes. Det borde få ankomma på riksbanken att, enligt de här förordade principerna, fastställa den räntesats, som vid en var tidpunkt skulle tillämpas.

Längsta tid för tillgodonjutande av lån från fonden för hantverks- och småindustrikredit borde vara tio år. Vilken lånetid, som i det särskilda fallet skulle tillämpas, borde få bli beroende av syftet med lånet samt övriga därmed för- enade omständigheter. Det syntes exempelvis naturligt, att lån för förlags- ändamål eller för anskaffande av maskiner, vilka vore utsatta för snabb förslitning, amorterades hastigare än lån för byggnader. Lån borde återbetalas med visst belopp varje år. Storleken av de annuiteter eller amorteringar, som sålunda skulle erläggas, borde få bestämmas med hänsyn till omständigheterna. Möjlighet borde sålunda förefinnas att under första åren av lånetiden medgiva återbetalningar med jämförelsevis små belopp för att sedermera, då det i låntagarens rörelse nedlagda lånekapitalet hunnit giva ekonomiskt utbyte, öka amorteringsbeloppen.

Handläggningen av låneärenden borde ske vid riksbankens vederbörande avdelningskontor. Då lånedistrikt omfattade flera än ett län, borde riksbanken ha att bestämma, vilket av avdelningskontoren, som skulle handha låneärendena inom distriktet.

Med hänsyn till den grundläggande betydelse, de föreslagna garantiföreningarna avsåges skola ha för ifrågavarande låneverksamhet samt till den på personlig kännedom om medlemmarna grundade förmåga att bedöma deras kreditvärdighet, som kunde förväntas inom föreningarna, borde föreningarna tillerkännas inflytande på låneärendenas behandling. Riksbankskontorens styrelse utgjordes praktiskt taget alltid av tre personer jämte suppleanter för dem. Utredningen föresloge, att vid behandlingen av ansökningar om lån från fonden för hantverks- och småindustrikredit skulle deltaga jämväl tre ledamöter ur styrelsen för vederbörande garantiförening. Det borde få ankomma på föreningsstyrelsen att inom sig utse de ledamöter, vilka skulle fullgöra denna uppgift. Vid förfall för någon av dessa finge på samma sätt ersättare utses. Bestode föreningsdistriktet av flera län, förutsatte utredningen att, innan ett låneärende avgjordes, styrelseledamöterna från vederbörande län beretts tillfälle att taga del av ärendet. Det syntes också lämpligt, att vid riksbankskontorets behandling av låneärende åtminstone en av de tre i beslutet deltagande ledamöterna av förenings styrelse representerade det län, lånesökanden tillhörde. Förekomme vid behandlingen av låneärende olika meningar, borde vid lika röstetal ordföranden i riksbankskontorets styrelse ha utslagsröst.

Några särskilda ombudsmän eller konsulenter behövde ej anställas. Enligt utredningens mening förelåge nämligen, utan att man inrättade nya tjänster av denna art, tillräckliga möjligheter för riksbanken och de i låneärendenas behandling deltagande företagarrepresentanterna att införskaffa erforderliga upplysningar rörande de lånesökande. Utredningen ville peka på den tillgång, som härvidlag — förutom i den inom föreningen representerade sakkunskapen — stode till buds i hantverksföreningarnas styrelser, hantverksorganisationens industrinämnder, småindustriförbundets länsombud, landsfiskaler och andra statliga ävensom kommunala tjänste- och förtroendemän. I särskilda fall kunde det naturligtvis bli nödvändigt att företaga speciella utredningar genom kvalificerade yrkesmän. Genom att utlåningen anförtröddes åt riksbankens avdelningskontor i samråd med näringsidkare inom distriktet, torde de krav, vilka kunde uppställas på lokal anknytning av kreditgivningen, få anses tillfyllestgörande tillgodosedda.

Enligt vad här föreslagits komme den centrala tillsynen och ledningen av låneverksamheten att utövas av fullmäktige i riksbanken. Nämnda fullmäktige borde i anslutning härtill äga att meddela de närmare föreskrifter med avseende å verksamheten, vilka kunde finnas erforderliga. På grund av syftet med verksamheten syntes det emellertid önskvärt, att vid behandlingen av fråga, berörande densamma, anknytning erhöles till det centrala ämbetsverk, kommerskollegium, till vars handläggning ärenden angående hantverk och industri hörde. Utredningen förordade med hänsyn härtill, att vid behandlingen inom riksbanksfullmäktige av här ifrågavarande spörsmål däri skulle deltaga chefen för kommerskollegii industribyrå eller, vid förfall för honom, annan befattningshavare vid kollegium, som kollegium därtill utsåge.

Beträffande kostnaderna för låneverksamheten anför utredningen:

De särskilda utgifter och inkomster, ifrågavarande lånerörelse medförde, borde av riksbanken redovisas skilda från dess övriga verksamhet. Enligt vad förut nämnts avsåges låntagare skola å erhållna lån erlagga ränta efter en

räntefot som med minst en procent överstege vad som erfordrades för att staten skulle erhålla skälig förräntning av de för utlåning tillhandahållna medlen. Det belopp, som genom denna överränta av en procent kunde beräknas inflyta, torde emellertid icke, åtminstone så länge lånerörelsen vore av mindre omfattning, förslå till bestridande av kostnaderna för verksamheten. Enligt gällande bestämmelser rörande statens bosättningslån ägde riksbanken uppbära ersättning för varje behandlad ansökan om dylikt lån med fem kronor. Därjämte ägde riksbanken erhålla gottgörelse för bankens kostnader för indrivning av till betalning förfallna bosättningslån dels med tio kronor för varje till indrivning genom bankens ombudsmän överlämnat lån, dels ock för de särskilda utgifter, som banken fått vidkännas i samband med indrivningen. Samtliga nämnda ersättningar bestredes från ett särskilt statsanslag. Vad de nu föreslagna lånen från fonden för hantverks- och småindustri-kredit beträffade förordade utredningen, att ersättning till riksbanken för befattningen med låneansökningar beräknades enligt samma grunder som i fråga om bosättningslånen, eller således till fem kronor för ansökan. Utredningen ansåge det vara lämpligast, att denna ersättning betalades direkt av vederbörande lånesökande i samband med att ansökan om lån gjordes. Utredningen föresloge alltså, att såsom förutsättning för att låneansökan skulle upptagas till prövning stadgades, att vid ansökningen fogats en avgift å nämnda belopp. Beträffande åter de särskilda kostnader, som kunde vara förenade med indrivning av ifrågavarande lån, borde dessa principiellt sett gäldas av de låntagare, vilka föranlett indrivningsåtgärden. Föreskrift härutinnan borde intagas i låneförbindelsen. Kunde riksbanken icke på denna väg utfå beloppet, syntes kostnaden böra bestridas av de intäkter, överräntan å lånen lämnade. Vid den minsta lånerörelse, som enligt vad förut anförts kunde ifrågakomma, avseende ett totalbelopp av 200,000 kronor, belöpte sig nämnda inkomster, under förutsättning att hela det angivna beloppet vore utlånat, till 2,000 kronor. Vad å andra sidan utgifterna, fränsett eventuella indrivningskostnader, beträffade funne utredningen skäligt, att de föreningsledamöter, som deltog i behandlingen av låneärendena, tillerkändes någon gottgörelse för det arbete och den tidsspillan, som härav orsakades, ävensom resekostnadsersättning i förekommande fall. Dylik ersättning syntes däremot icke behöva beräknas till ledamöterna i riksbankens styrelser, enär ifrågavarande låneärenden torde kunna behandlas i samband med bankens ordinarie löpande verksamhet. Utredningen förutsatte, att ersättningen till föreningsstyrelsens ledamöter finge utgå enligt samma grunder som till kommittéledamot enligt Kungl. Maj:ts kungörelse den 29 augusti 1921 (nr 517) med vissa bestämmelser angående kommittéer. För låneärendenas avgörande torde vidare, såsom framginge av vad tidigare nämnts, merendels erfordras utredningar av bl. a. teknisk och ekonomisk natur. I vissa fall torde dylika utredningar kunna åstadkommas kostnadsfritt genom föreningens försorg. I andra fall åter torde detta icke låta sig göra. Att beräkna storleken av de särskilda kostnader, som sålunda kunde bli förenade med låneärendenas behandling, vore icke möjligt. Det torde emellertid få antagas, att de totala årliga låneomkostnaderna i början av låneverksamheten knappast kunde hållas inom den kostnadsram, som inkomsterna av överräntan å lånen medgäve. I den mån utlåningen ökade, torde omkostnaderna bli förhållandevis mindre, eftersom antalet sammanträden icke behövde öka i proportion till antalet beviljade lån. Det vore heller icke säkert, att de låneansökningar, som beviljades, föranledde de största utredningskostnaderna; mycket utredningsarbete kunde behöva nedläggas å ansökningar, vilka visade sig ej kunna bifallas. Utredningen föresloge, att den del av omkostnaderna för verksamheten, som ej kunde täckas av inkomsterna å rörelsen, gäldades av statsmedel. För ända-

målet torde böra anvisas ett särskilt statsanslag. Till huru stort belopp ifrågasvarande underskott årligen kunde komma att uppgå, läte sig, såsom redan berörts, icke med säkerhet beräkna. Om lånerörelsen ökade i omfattning, torde underskottet kunna förbytas i ett överskott. Det syntes rimligt, att staten av dylikt överskott gottgjordes för vad tidigare kunde ha av statsmedel utgått för täckande av brist å rörelsen ävensom för de förluster, staten kunde ha fått vidkännas å utlämnade lån. Den behållning, lånerörelsen därefter kunde uppvisa, syntes däremot böra redovisas till föreningen och sålunda betraktas såsom inkomst för denna.

Vad angår storleken av de *statsanslag*, som skulle erfordras för den föreslagna låneverksamheten, anför utredningen, att frågan icke kunde med tillförlitlighet besvaras. Beträffande fonden för hantverks- och småindustrikredit vore det antagligt, att kapitalbehovet under första tiden bleve tämligen ringa för att därefter växa i omfattning. Utredningen föreslår, att för avsättning till fonden för det närmaste budgetåret beräknades ett belopp av i medeltal 250,000 kronor för ett vart av åtta distrikt eller sålunda sammanlagt 2,000,000 kronor. Det erforderliga statsanslaget för täckande av underskott å låneverksamheten borde, framhåller utredningen, med hänsyn till svårigheten att beräkna medelsbehovet, få karaktären av förslagsanslag. Då utredningen finner antagligt, att behovet under första året ej behöfde överstiga sammanlagt 10,000 kronor, förordar utredningen, att medelsanvisningen tillsvidare bestämmes till detta belopp.

Beträffande den föreslagna låneverksamhetens inverkan på de i vissa län befintliga *företagareföreningarna* anför utredningen slutligen följande:

Utredningen hade, då i det föregående angivits hur distriktsindelningen för den föreslagna kreditgivningen kunde tänkas planerad, lämnat å sido de delar av landet, där företagareföreningar funnes, med undantag likväl av Värmlands län, där verksamhet av dylikt slag först helt nyligen påbörjats. Företagareföreningarnas lånerörelse, bedriven inom län, där till följd av strukturella förändringar inom ett ensidigt inriktat näringsliv differentiering av företagsamheten eftersträvades, sammanföle till huvudsakligt syfte icke med den av utredningen förordade verksamheten. Medan företagareföreningarna, såsom framginge av den tidigare redogörelsen, hade till huvuduppgift att ur sociala synpunkter främja uppkomsten av nya företag, avsåge nämligen utredningens förslag i stället i första hand att tillgodose kreditbehovet hos redan bestående företag. Ehuru det med hänsyn härtill icke vore otänkbart, att båda slagen av lånerörelse bedreves vid sidan av varandra inom samma län, funne utredningen likväl en sådan anordning mindre lämplig.

Avsikten torde vara att, då företagareföreningarnas sociala uppgift blivit fullgjord, deras verksamhet skulle, åtminstone till vissa delar, upphöra. Utredningen hade sökt finna en form enligt vilken företagareföreningarna skulle kunna redan nu anslutas till det av utredningen föreslagna lånesystemet. En dylik anordning förutsatte, att av riksbanken bedriven låneverksamhet i enlighet med utredningens förslag upptoges i vederbörande län. Ramen för den föreslagna kreditgivningen kunde därvid något vidgas, och på sådant sätt eventuella önskemål om en från sociala synpunkter motiverad, mera riskfylld utlåning tillgodoses. Företagareföreningarna finge för ändamålet ombildas i överensstämmelse med det framlagda förslaget om garantiföreningar. Deras nuvarande andelskapital finge pantförskrivnas såsom garantifond för

lånen hos riksbanken. Av enskilda större industriföretag samt av samfälligheter till föreningarna tillskjutet kapital för långgivningsändamål torde jämväl böra överföras till garantifonden. För att möjliggöra en utvidgad och i vissa avseenden mer riskbetonad långgivning än den enligt utredningens förslag i allmänhet avsedda, kunde vidare tänkas, att staten bidroge med andelsteckning i föreningen. Omfattningen av dylik medverkan från statens sida finge av statsmakterna avgöras från fall till fall. Låneverksamheten finge formellt bedrivas på sätt utredningen föreslagit beträffande övriga delar av landet, ehuru, såsom förut antytts, i vissa fall större risker måhända kunde tagas. Företagareföreningarnas nuvarande subventionsverksamhet borde i sammanhang härmed upphöra och ersättas med den kreditgivning av riskbetonad natur, som sålunda kunde ifrågakomma. Föreningarnas verksamhet i övrigt behövde däremot icke påverkas av den här skisserade anordningen.

Utredningen ville icke yrka på, att en omläggning av företagareföreningarnas verksamhet enligt här angivna riktlinjer skedde nu omedelbart. En utveckling i antydd riktning förefölle emellertid önskvärd. Genom en enligt utredningens förslag bedriven låneverksamhet, förlagd till riksbanken och av denna omhändertahad i samförstånd med representanter för företagen själva, torde kreditbehovet tillgodoses på ett ändamålsenligt sätt. Småindustrier och hantverk borde icke stödjas genom subventionering. Riskerna för att vissa företag tillförsäkrades särskilda förmåner utan tillbörligt beaktande av de olägenheter, som härigenom kunde tillskyndas andra företag inom samma eller närliggande yrkesområde, torde vidare med den av utredningen föreslagna anordningen praktiskt taget bortfalla. Anordningen skulle också medföra, att genom låne- och subventionsfrågornas avlyftande från konsulenterna, dessa kunde i större utsträckning än nu vore fallet inrikta sig på rådgivning i tekniska och kommersiella angelägenheter samt grundläggande undersökningar rörande förutsättningarna för ny företagsamhet. Även detta vore ur många synpunkter fördelaktigt, då arbetet i syfte att vidga särskilt det norrländska näringslivets bas i första hand borde inriktas på att underlätta förutsättningarna för företagsamhetens trivsel i dessa trakter.

Under alla förhållanden hyste utredningen den uppfattningen, att om det av utredningen föreslagna kreditsystemet godtoges, någon nybildning av företagareföreningar av för närvarande förekommande slag icke borde ske. Utanför Norrland och Bohus län förefunnes enligt utredningens mening icke för närvarande något sådant utpräglat behov av speciella stödåtgärder för den mindre företagsamheten, att detta icke skulle kunna tillräckligt tillgodoses genom den av utredningen föreslagna anordningen i förening med den nyttoverksamhet som Sveriges hantverksorganisation och Småindustriens centralförbund bedreve. Vad beträffade den i Värmlands län nybildade företagareföreningen torde på grund härav dess verksamhet för finansiering av småföretag, därest utredningens förslag beträffande kreditgivning till hantverk och småindustri genomfördes, böra utformas icke i enlighet med de av företagareföreningarna för närvarande tillämpade principerna utan i överensstämmelse med det förslag, utredningen förordat.

Yttrandena. Fullmäktige i riksbanken anse det vara ett intresse ur samhällelig synpunkt, att hantverk och småindustri bereddes det stöd från samhällets sida, som lämpligen kunde lämnas och som kunde anses erforderligt för en sund utveckling av dessa viktiga näringar. Enligt vad fullmäktige hade sig bekant föreläge ett behov för småindustrien att erhålla förbättrade möjligheter till långfristig och medellång kreditgivning och denna fråga syntes

svåriligen kunna lösas utan statens medverkan. Fullmäktige kunde emellertid icke dela utredningens mening, att riksbankens kontor borde vara organ för prövning av framställningar om lån från den föreslagna fonden. Då kommerskollegium även hädanefter skulle bevilja lån från statens hantverkslånefond, syntes det ligga närmast till hands, att lån även från den nya fond, som avsåges skola inrättas, beviljades av kollegium. Det torde vidare vara av vikt, att om låntagare, vilka häftade i skuld på grund av lån från den föreslagna lånefonden, icke fullgjorde sina förpliktelser, frågan om vilka åtgärder, som skulle vidtagas, bleve bedömda av en och samma myndighet. I ett dylikt fall skulle arbetet för riksbankens del bliva lika centraliserat som för kommerskollegium. Riksbanken hade nämligen numera ombudsman anställd endast vid ett avdelningskontor, nämligen i Malmö, medan övriga avdelningskontor finge anlita huvudkontorets ombudsmän. Dessa ombudsmän hade säkerligen mindre erfarenhet än exempelvis kommerskollegium, då det gällde att bedöma, hur man på ett lämpligt sätt skulle kunna avveckla krediten till ett industriföretag. Därtill komme att flera av riksbankens avdelningskontor för närvarande vore ganska arbetstyngda. Ansåges det likväl ändamålsenligast att ifrågavarande uppgift lades på riksbankens kontor, syntes det vara lämpligast, att kontorsstyrelserna ensamma finge beslutanderätt, men att en låneansökan ej finge beviljas, med mindre den tillstyrks av vederbörande garantiförenings styrelse. Därest det ansåges nödvändigt, att ledamöter i garantiförenings styrelse skulle närvara vid behandlingen av låneärendena, syntes det i varje fall icke vara erforderligt bereda dem så hög resekostnads- och traktamentsersättning som enligt klass I B i allmänna resereglementet. — Den ifrågasatta avgiften, 5 kronor, som skulle erläggas såsom bidrag till riksbankens kostnader för låneverksamheten, syntes med hänsyn till det betydande arbete, som i flertalet fall torde bliva nödvändigt vid prövningen av låneansökningarna, vara alltför låg. Innan närmare erfarenhet vunnits, kunde emellertid ersättningens storlek ej för närvarande bestämmas.

Fullmäktige tillägga, att det av reservanten inom utredningen framlagda förslaget icke vore lämpligt. Det syntes nämligen knappast finnas anledning att söka framkalla en tvångsanslutning till Sveriges hantverksorganisation av sådana näringsutövare, vilka önskade begagna sig av ifrågavarande lånemöjlighet.

Fullmäktige i riksgäldskontoret, statskontoret och kommerskollegium hava uttalat sig för, att ifrågavarande låneverksamhet anordnas i huvudsaklig överensstämmelse med vad utredningens majoritet föreslagit. Beträffande räntefoten förorda *riksgäldsfullmäktige* och *statskontoret*, att denna, på samma sätt som i fråga om ett flertal andra utlåningsfonder och i allt fall i avvaktan på slutförandet av nu pågående utredning rörande bland annat sättet för fastställande av räntan å statens utlåningsfonder, fastställdes av Kungl. Maj:t. *Kommerskollegium* anser lämpligt att, för förlånande åt garantiföreningarna av ytterligare stabilitet, ordförande i sådan förening förordnades av offentlig myndighet. Beträffande normerna för låneärendenas behandling anser kollegium att, åtminstone när det gällde mindre krediter eller avslag å låneansökningar, det borde vara tillfyllest med två representanter för riks-

banken och två för garantiföreningen, under förutsättning att samtliga vore om beslutet ense. Enär syftet med den föreslagna avgiften av 5 kronor i samband med låneansökning närmast vore att hålla tillbaka en del ansökningar, som utan att de hade utsikt att bifallas dock medförde en hel del administrativt arbete, ifrågasätter kollegium vidare om beloppet vore tillräckligt högt tillmätt för att nå detta syfte. Beträffande förslaget att lån finge beviljas endast till medlem i garantiförening, förordar kollegium, att anslutning till förening gjordes till villkor ej för lånets beviljande utan för dess utbetalning. Enligt kollegii mening borde slutligen säkerhet för lån som regel ställas. Vad angår fordringarna å dylik säkerhet hänvisar kollegium till de normer, som tillämpades för de av kollegium enligt kungörelsen den 9 juni 1933 (nr 355) beviljade ackords- och förlagslånen åt hantverkare. Dessa normer vore i huvudsak följande. För att enbart personborgen skulle godtagas fordrades såsom regel, att borgen ställdes av två personer, som åtminstone tillsammans vore vederhäftiga för lånebeloppet. I fråga om inteckning i bostadsfastigheter i städer och stadslänkande samhällen uppställdes såsom minimikrav, att inteckningen låg inom 85 procent av taxeringsvärdet. Beträffande förlagsinteckningar, vilkas värde ur säkerhetssynpunkt i allmänhet visat sig synnerligen svårbedömligt, tillämpades den praxis, att belåningsvärdet av förlagsegendom icke beräknades högre än till 60 procent av det uppskattade sakvärdet av i rörelsen förefintliga maskiner och övriga inventarier av beskaffenhet att omfattas av förlagsinteckning.

Sveriges hantverksorganisation förklarar sig anse utredningsmajoritetens och reservantens förslag ungefärligen likvärdiga och därför ej kunna giva bestämt förord åt det ena eller det andra. Under alla omständigheter borde emellertid låneverksamhetens årliga driftkostnader helt bestridas av statsmedel, i den mån de ej täcktes av lånekassornas eller kreditföreningarnas egna inkomster. Organisationen, som förordar bifall till ett av ledamoten av utredningen civilingenjören G. Juhlin i annat sammanhang, som senare skall närmare beröras, framfört förslag om statsbidrag till av organisationen bedrivna konsulentverksamhet, uttalar vidare, att de konsulenter, vilka enligt nämnda förslag skulle anställas, borde biträda vid förhandsutredningen om lånen.

Riksorganisationen småindustriens centralförbund tillstyrker majoritetens förslag.

Av länsstyrelserna hava *överståthållarämbetet* samt länsstyrelserna i *Östergötlands, Kalmar, Jönköpings, Malmöhus, Skaraborgs* och *Älvsborgs län* helt eller i princip anslutit sig till majoritetens förslag.

Överståthållarämbetet, som funnit av utredningen föreslagna åtgärder ägnade att befrämja det därmed avsedda syftet, har allenast gjort erinran beträffande vissa detaljer. Sålunda föreslår ämbetet bland annat införande av en bestämmelse i syfte att, därest rörelsen flyttades till annat distrikt, lånerätten borde upphöra. Beträffande förslaget att staten och garantiföreningen i vederbörande län skulle var för sig hava att bära hälften av den förlust, som

kunde uppstå å lånerörelsen, samt att utlämnande av lån finge igångsättas först då föreningen ej blott förbundit sig till sådant ansvar utan även lämnat säkerhet för åtagandet till ett belopp av lägst 10,000 kronor, framhåller ämbetet, att antyddtanke i kungörelseförslaget ej kommit till uttryck med den klarhet, som vore önskvärd. I fråga om det föreslagna villkoret för utlämnande av lån, att lånet »syftar till» en sund utveckling av lånesökandens företag, borde enligt ämbetets mening de citerade orden utbytas mot uttrycket »kan förväntas främja».

Länsstyrelsen i *Östergötlands* län anser, att de skäl, majoriteten anfört till stöd för sin mening, förefölle mest beaktansvärda. — Även *Östergötlands och Södermanlands handelskammare* förordar majoritetens förslag. *Linköpings fabriks- och hantverksförening* har ej annan erinran häremot, än att lånesökande borde vara medlem i hantverksförening eller yrkesförening å orten. *Norrköpings hantverksförening* anser, att räntefoten borde bestämmas för ett år i taget.

Länsstyrelsen i *Kalmar* län har icke funnit något att erinra mot vad majoriteten föreslagit. — *Fabriks- och hantverksföreningen i Kalmar* framhåller, att vilketdera av förslagen, som kunde anses lämpligast, borde bliva föremål för senare prövning och avgörande. Konsulentverksamheten vore enligt föreningens mening viktigare än finansieringsfrågan.

Länsstyrelsen i *Jönköpings* län har förklarat sig i princip icke hava funnit anledning till erinran mot vad majoriteten föreslagit. Det föreslagna högsta lånebeloppet, 25,000 kronor, borde emellertid enligt länsstyrelsens mening högst väsentligt nedsättas. Lånet borde löpa räntefritt under de båda första åren. Beträffande sättet för behandling av låneärende ifrågasätter länsstyrelsen, att riksbanksstyrelsen i orten finge besluta utan biträde av någon lånenämnd. Tillräcklig kännedom om lånesökandens person syntes kunna inhämtas från exempelvis vederbörande kommunalnämnd. Medlemskap i garanti-förening borde ej krävas för rätt att erhålla lån.

Länsstyrelsen i *Malmöhus* län framhåller, att några svårigheter för ifrågasvarande företagare att få sina behov av kredit tillgodosedda genom redan befintliga kreditinstitut, såvitt länsstyrelsen hade sig bekant, icke framträtt inom länet. För den händelse med hänsyn till förhållandena i andra delar av landet åtgärder i enlighet med majoritetens förslag ansåges böra vidtagas, ville emellertid länsstyrelsen förordas sagda förslag. — *Skånes handelskammare* uttalar, att enligt handelskammarens erfarenheter något behov av sådana åtgärder, som av utredningen föresloges, icke förelåge. Enligt handelskammarens mening erbjöde för övrigt varken majoritetens eller reservantens förslag en lämplig lösning av den organisatoriska sidan av saken. Statsmakternas åtgöranden därvidlag syntes tillsvidare kunna inskränka sig till att eventuellt något utvidga den låneverksamhet, som för närvarande bedreves av kommerskollegium.

Länsstyrelsen i *Skaraborgs* län har anfört, att de av utredningens majoritet föreslagna åtgärderna syntes ägnade att på tillfredsställande sätt främja såväl samhällets som respektive företagargrupperns intressen. — *Skaraborgs*

hantverksdistrikt, som i övrigt tillstyrker majoritetens förslag, framhåller dock att lånevillkoren borde betydligt uppmjukas beträffande såväl räntefot som säkerhet. Vidare borde låneverksamheten ej igångsättas förrän Sveriges hantverksorganisation och Riksorganisationen småindustriens centralförbund sammanslagits till en central organisation. — Även *municipalnämnden i Tibro municipalsamhälle* och *Tibro hantverksförening* tillstyrka förslaget.

Länsstyrelserna i *Uppsala, Södermanlands, Gotlands, Blekinge, Hallands, Göteborgs och Bohus, Västmanlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands och Norrbottens län* hava tillstyrkt eller i allt väsentligt anslutit sig till reservantens förslag.

Sälunda uttalar länsstyrelsen i *Uppsala län*, att enligt dess mening den av reservanten föreslagna låneorganisationen gäve större möjligheter för en riktig prövning av de lånesökandes förutsättningar och därför syntes vara att föredraga. — *Uppsala fabriks- och hantverksförening, Upsala läns hantverks- och småindustrinämnd* samt *Enköpings fabriks- och hantverksförening* hava däremot tillstyrkt majoritetens förslag. Sistnämnda förening anser likväl bäst om konsulenter kunde handhava låneärendena. Enligt småindustrinämndens mening borde staten ensam bilda garantifonden. *Tierps fabriks- och hantverksförening* anser, att staten ensam borde bära hela ansvaret för låneverksamheten.

Likartade uttalanden som det av länsstyrelsen i *Uppsala län* framförda göras av länsstyrelserna i *Södermanlands, Gotlands* och *Hallands län*. — Även *Gotlands handelskammare* anser, att utlåningen från fonden borde i huvudsak organiseras på sätt reservanten föreslagit.

Enligt länsstyrelsens i *Blekinge län* uppfattning syntes reservantens förslag bättre än majoritetens inriktat på att stödja insatser av enskild initiativkraft, organisationsförmåga och kunnighet. Majoritetsförslaget med dess nybildade lånekassor och garantiföreningar innebure en föga framkomlig väg. Majoritetsförslaget syntes ej vara ägnat att i samma grad som reservantens förslag tillgodose det viktiga behovet av en effektiv lokal konsulentverksamhet. — *Blekinge hantverksdistrikt* samt *Smålands och Blekinge handelskammare* ansluta sig även till reservantens förslag.

Länsstyrelsen i *Göteborgs och Bohus län* framhåller, att reservantens förslag om föreskrivande av medlemskap i viss organisation visserligen kunde synas mindre tilltalande, men länsstyrelsen — som förordade bildandet av den nya fonden — ville dock, med hänsyn till de fördelar, som reservantens förslag i övrigt erbjöde och då Sveriges hantverksorganisation måste anses representera det ojämförligt största antalet företagen på området, tillstyrka en lösning närmast i anslutning till sagda förslag. — *Handelskammaren i Göteborg* tillstyrker däremot för sin del, att hantverkets och småindustriens lånebehov med statligt bidrag tillgodosåges i huvudsaklig överensstämmelse med majoritetens förslag. Därvid har det emellertid synts handelskammaren rimligt, att statens medverkan på sätt som föreslagits endast finge tagas i anspråk under förutsättning, att hantverkets och småindustriens olika organisationer

kunde åstadkomma en tillfredsställande form för enhetlig samverkan. — *Bohusläns företagareförening u. p. a.* biträder reservantens förslag. — *Bohusläns hantverks- och industridistrikt* uttalar, att, vare sig majoritetens eller reservantens förslag godtoges, konsulenter borde stå till förfogande åt respektive kreditorgan vid behandling av låneärenden.

Enligt länsstyrelsens i *Västmanlands* län mening syntes den mest rationella lösningen vara, att man sammanförde hantverk och småindustri i en organisation, varefter låneverksamheten skulle kunna organiseras huvudsakligen efter reservantens linje.

I ett vid länsstyrelsens i *Kopparbergs* län utlåtande fogat yttrande från *Dalarnas hantverksförbund* har förbundet förklarat sig icke för närvarande kunna taga ställning till vilket förslag som vore att föredraga. I allt fall hölle förbundet före att frågan om konsulentverksamheten vore den mest betydelsefulla och därför borde i första rummet lösas.

Länsstyrelsen i *Gävleborgs* län återoppar för sin del uttalanden av *delskommittén för småföretag i Gävleborgs län*, *dels ock handelskammaren i Gävle*. Förstnämnda sammanslutning tillstyrker i huvudsak reservantens förslag men förklarar sig icke kunna förorda obligatorisk anslutning till hantverksorganisationen. Den framhåller därjämte, att någon mera väsentlig omläggning tillsvidare icke borde ske av företagareföreningarnas hittillsvarande verksamhet. — *Handelskammaren* har likaledes förklarat sig i huvudsak biträda reservationen, dock med de modifikationer, som påkallades av att de nuvarande företagareföreningarna utan allt för stora omändringar av arbetsätt och stadgar inordnades i den nya låneverksamheten.

Länsstyrelsen i *Västernorrlands* län har ifrågasatt, huruvida riksbanken kunde vara skickad att handhava den föreslagna långivningen, samt bland annat på grund härav funnit reservantens förslag utgöra en bättre organisationsform för statens medverkan för lösandet av hantverkets och småindustriens finansieringssvårigheter än den som föreslagits av utredningens majoritet. — *Västernorrlands och Jämtlands läns handelskammare* har gjort likartat uttalande. Med avseende å de i vissa län — däribland de norrländska — befintliga företagareföreningarna, inom vilkas verksamhet någon lånerörelse av den nya fonden ej vore avsedd att bedrivas, syntes önskvärt, att en omläggning av nämnda föreningars låneverksamhet skedde på sådant sätt, att den nära komme att ansluta sig till vad som bleve gällande för områden, där dylika föreningar ej funnes. — *Västernorrlands läns hantverksdistrikt* åter biträder majoritetens förslag, med den ändringen att i styrelse för garantiförening minst 4 ledamöter jämte 4 suppleanter för dem borde utses ur ledningen för vederbörande hantverksdistrikt, vars ordförande vid lika röstetal borde hava utslagsröst. Förefintligheten inom ett län av en företagareförening borde icke utgöra hinder för tillkomsten av jämväl en garantiförening.

Länsstyrelsen i *Jämtlands* län, som i övrigt förordar reservantens förslag, framhåller, att det organ, som skulle handhava låneverksamheten, till sitt förfogande borde hava en tjänsteman, vilken kunde sakkunnigt och opartiskt

verkställa de utredningar, som krävdes för lånens beviljande. — *Jämtlands läns företagareförening u. p. a.* har gjort enahanda uttalande.

Av övriga länsstyrelser har länsstyrelsen i *Stockholms* län, vilken icke funnit något att erinra mot att statlig medverkan för att bereda småföretagen vissa lättnader i deras finansieringssvårigheter samt för att avlägsna förefintliga affärsekonomiska och driftstekniska brister lämnades i den utsträckning, som funnes motiverad och lämplig, förklarat sig icke besitta tillräcklig inblick i hantverkets och småindustriens förhållanden för att på grundval av det föreliggande utredningsmaterialet taga ställning till de olika förslag, som därutinnan framförts. — *Stockholms handelskammare* anför, att handelskammaren trodde och funne av erfarenhet ådagalagt, att näringslivet med sin förmåga av smidig anpassning hade goda förutsättningar att självt lösa sina kreditproblem. Den anordning i syfte att skapa ökade kreditmöjligheter för småföretagen inom produktionen, som utredningen föresloge, syntes handelskammaren knappast kunna bliva av någon större betydelse, åtminstone kvantitativt sett, för företagsamhetens främjande. Därest statsmakterna emellertid skulle anse erforderligt att möjligheterna för småföretagarna att erhålla långfristig kredit utökades, syntes det handelskammaren, som om den av utredningens majoritet föreslagna anordningen vore att föredraga framför övriga diskuterade alternativ.

Länsstyrelsen i *Kronobergs* län framhåller, att av den av utredningen lämnade redogörelsen för de statliga lånefonder, från vilka hantverkets och småindustriens kreditbehov för närvarande kunde tillgodoses, syntes framgå, att dessa lånefonder till ganska avsevärd del icke för ändamålet blivit tagna i anspråk. Det syntes därför länsstyrelsen tveksamt, huruvida ytterligare medel finge anses nödvändiga för samma ändamål. I varje fall kunde behovet icke anses trängande, varför tillsvidare inga nya lånemedel borde ställas till förfogande. — *Växjö fabriks- och hantverksförening* biträder majoritetens förslag.

Länsstyrelsen i *Kristianstads* län har gjort uttalande av liknande innebörd som länsstyrelsen i *Kronobergs* län.

Länsstyrelsen i *Värmlands* län framhåller, att utredningens förslag för länets del innebure, att den nybildade företagareföreningen därstädes skulle, ensam av alla företagareföreningar, omorganiseras eller nedläggas. Ett genomförande av detta förslag skulle sannolikt betyda ett åtminstone tillfälligt spolierande av det av företagareföreningen nedlagda upplysnings- och organisationsarbetets resultat och ett förlamande av intresset och verksamheten för ökad företagsamhet. Länsstyrelsen anser därför, att det vore till gagn för länets hantverk och småindustri om företagareföreningen finge fortsätta sitt arbete efter redan uppdragna riktlinjer. — *Värmlands läns företagareförening u. p. a.* förordar reservantens förslag.

Länsstyrelsen i *Örebro* län framhåller att för närvarande icke inom länet funnes något starkare behov av ökade kreditmöjligheter för utöware av hantverk och småindustri. Det syntes olämpligt att, såsom utredningens majori-

tet föreslagit, göra delaktigheten av det ifrågasatta kreditstödet beroende av sammanslutning mellan utövare av hantverk och småindustri inom flera län. Därest behov av ökade kreditmöjligheter för sådana företagare inom länet framdeles skulle yppas, torde vid genomförande av majoritetens förslag dessa företagare icke kunna utnyttja denna möjlighet på grund av svårigheten att ordna ett samgående. Då Skaraborgs län tillhörde en helt annan intressefär än Örebro län och Värmlands län redan hade en företagareförening, syntes samgående med dessa län knappast möjlig. Med avseende å lämpligheten av den organisationsform för låneverksamheten, som föresloges av utredningen, ville länsstyrelsen framhålla, att den syntes onödigt tungrodd utan att samtidigt lämna garanti för att de särskilda ortsintressena bleve vederbörligen företrädda vid låneärendenas behandling. Enligt länsstyrelsens mening borde förslaget göras till föremål för omarbetning, därvid större hänsyn borde tagas till bestående organisationer. — *Handelskammaren för Örebro och Västmanlands län* avstyrker, att, innan bristerna i rent affärstekniskt kunnande m. m. inom verksamhetsområdena ifråga åtminstone i huvudsak afhjälpts, från statens sida ställdes kapital i form av lån till förfogande. *Handelskammaren* kunde icke heller finna, att den av utredningen föreslagna formen för utlåningsverksamheten i och för sig vore motiverad och lämplig. Det syntes föga lyckligt, att ansvaret för låneärendenas behandling delades mellan riksbanken och de föreslagna garantiföreningarnas delegerade, helst som det knappast kunde undvikas, att nämnda delegerade i sitt bedömande påverkades av personliga synpunkter och hänsyn till de lånesökande. — *Örebro läns landstings förvaltningsutskott* tillstyrker majoritetens förslag. — *Örebro läns hantverksförbund* och *Örebro stads fabriks- och hantverksförening* anse, att förslaget, i vad detsamma avsåge organisationen av låneförmedlingen, borde omarbetas och att vid avgivande av nytt förslag större hänsyn borde tagas till nuvarande organisation av hantverket.

Länsstyrelsen i *Västerbottens* län har förklarat sig icke kunna finna det försvarbart att offra företagareföreningarna för att hantverksorganisationen och småindustriens centralförbund gemensamt eller var för sig skulle få herravälde över småindustrien och bestämmanderätten över dess utveckling, sedan de förgäves sökt vinna detta mål på andra vägar. Länet hade ett oavvisligt behov av fortsatt energiskt arbete i samma riktning, som dittills av länets företagareförening med framgång bedrivits. Länsstyrelsen ville därjämte betona, att förhållandena i länet vore så olika, att det vore ett missgrepp att genomföra en uniformering av verksamheten på detta område. — *Västerbottens läns hushållningssällsks förvaltningsutskott* anser närmast de reservationsvis framförda synpunkterna vara de för statliga åtgärder värdefullaste. — *Västerbottens läns landstings förvaltningsutskott* och *Västerbottens läns företagareförening u. p. a.* avråda omläggning av företagareföreningarnas verksamhet i den riktning utredningen tillrätt.

Statens hantverksinstitut framhåller, att vid prövning av låneansökningar institutet torde kunna göra en positiv insats i vissa fall såsom prövnings-

instans för ansökningar, vilka krävde yrkesteknisk undersökning och bedömning.

Sveriges industriförbund anför att, därest det ansåges behöfligt att utvidga möjligheterna för småföretagare att erhålla långfristig kredit, den av utredningens majoritet föreslagna anordningen syntes vara för ändamålet lämplig. Enligt förbundets mening skulle det emellertid vara värdefullt, därest i de av utredningen föreslagna instanserna yrkeskunnigheten hos lokala affärs- och sparbanker jämväl utnyttjades vid prövningen av förekommande låneansökningar. Den i reservationen föreslagna intima sammankopplingen av konsulentverksamhet och utlåning vore enligt förbundets mening icke lämplig ur organisatorisk synpunkt. Förbundet ansåge även, att de kostnader, vilka skulle vara förenade med uppbyggandet av en här ifrågasatt helt ny och självständig kreditorganisation, skulle vara allt för stora i förhållande till det resultat, som därigenom skulle kunna påräknas. Med den anordning, som utredningens majoritet föreslagit, syntes kostnaderna komma att begränsas till ett förhållandevis lågt belopp. Ur önskvärdheten av en för hela landet gemensam form för långivningen ansåge även förbundet sig böra förorda, att de inom vissa län befintliga företagareföreningarna, efter hand som deras verksamhet gjorde det möjligt, anslötes till det föreslagna lånesystemet. Utredningen hade vid skisserandet av denna planlösning på längre sikt även velat beakta behovet av en i vissa fall från samhällsekonomiska synpunkter mera risktagande och generös långivning än som i allmänhet avsåges med den föreslagna låneverksamheten. Utredningen hade därvid pekat på möjligheten av att staten i framtiden kunde tänkas tillmötesgå dylika synpunkter genom att teckna andelskapital i garantiföreningarna. På detta sätt skulle en mera riskbetonad långivning, där så ansåges behöfligt, komma till stånd. Förbundet ställde sig ytterligt tveksamt till lämpligheten av att till ett och samma organ förlägga såväl en efter rent ekonomiska grunder bedriven kreditverksamhet som ock en mera riskbetonad, av sociala skäl motiverad lånerörelse, vilket lätteligen kunde medföra oklarhet rörande de riktlinjer efter vilka organets verksamhet skulle bedrivas. I den mån långivning av sistnämnda slag i vissa fall kunde anses motiverad, vore det nödvändigt att tillse, att långgivarens risk icke sträckte sig så långt, att lånet närmast finge karaktär av subvention samt att genom lånets beviljande skada icke tillfogades redan bestående näringsverksamhet.

Styrelsen för svenska bankföreningen betonar angelägenheten av att näringslivets organisationsväsen så gestaltades, att sammanslutningarna präglades av enhetlighet och auktoritet. Detta vore av vikt ej endast för näringslivet självt utan jämväl med hänsyn till dess förhållande till det allmänna. Betydelsen av ett sålunda organiserat näringsliv framträdde med särskild styrka under de utomordentliga av världskriget präglade förhållanden som för närvarande rådde och som säkerligen komme att göra sig gällande i icke mindre mån även sedermera. Mellan Sveriges hantverksorganisation och Riksorganisationen småindustriens centralförbund syntes missämja vara rådande. Med sin nyss angivna syn på näringslivets organisationsväsen ansåge styrelsen, att,

innan några förslag till stödjande åtgärder från det allmännas sida med i betänkandet angiven karaktär utformades, det måste tillses, att säkerhet funnes för att åtgärdernas gagneliga verkningar icke förringades genom splittning inom näringslivet självt med därav följande olägenheter och risker av olika slag. Vad de föreslagna finansieringsåtgärderna anginge kunde det enligt styrelsens mening emellertid icke genom den i betänkandet verkställda undersökningen anses ådagalagt, att småindustriens och hantverkets kreditfråga vore, praktiskt sett, i sådant läge, att några vittgående åtgärder under statlig medverkan vore av nöden för beredande av lättnad åt dessa näringsgrenar. Därest likväl särskilda anordningar ansåges böra vidtagas för underlättande av småföretagens tillgång till långfristig kredit, vore det enligt styrelsens mening angeläget, att kraven på säkerhet icke eftergäves. Vad det här gällde vore ju icke en subventionering utan kreditgivning efter ekonomiskt sunda principer. Beträffande de olika diskuterade alternativen i fråga om låneverksamheten kunde styrelsen icke undgå att anse det av utredningens majoritet förordade vara det minst lämpliga. Riksbankskontoren skulle säkerligen genom detta förslags förverkligande bliva ställda inför en skäligen omöjlig uppgift. Problemet att meddela långfristiga affärslån, för vilka å ena sidan icke skulle erfordras i och för sig tillfredsställande säkerhet men vilka å andra sidan skulle bedömas rent ekonomiskt utan hänsyn tagen till några subventions-synpunkter, vore för visso av den beskaffenhet, att det icke rimligen kunde förväntas att detsamma skulle kunna lösas av riksbankens kontorsstyrelser, utsedda för verksamhet av helt andra slag. Den tudelning inom den beslutande myndigheten, som skulle föräledas av representanters för vederbörande garantiförening deltagande i kontorsstyrelsens prövning, skulle säkerligen genom dymedelst åstadkommen intresseklyvning yttermera komplicera frågorna.

Aktiebolaget industrikredit uttalar, att bolaget funne den av utredningens majoritet föreslagna formen för låneverksamheten vara jämförelsevis tillfredsställande. På grund av för bolaget gällande bolagsordning och reglemente vore bolaget i likhet med utredningen av den uppfattningen, att bolaget icke vore ägnat att taga hand om en kreditgivning av ifrågavarande slag.

*Departements-
chefen.*

Den uppfattning, som i betänkandet kommit till enhälligt uttryck, nämligen att åtgärder böra vidtagas i syfte att förbättra hantverkets och den mindre industriens kreditmöjligheter, har med få undantag omfattats jämväl i de över utredningens förslag avgivna yttrandena. Även jag ansluter mig till denna mening. Då frågan, enligt vad utredningen framhållit, ej torde kunna lösas utan statens medverkan, tillstyrker jag, att sådan kommer till stånd. Jag utgår därvid, i likhet med utredningen, från att den löpande eller kortfristiga krediten i detta sammanhang lämnas å sido; allénast småföretagarnas behov av mera långfristig kredit torde här böra tagas under omprövning.

Såsom utredningen funnit synas åtgärder framför allt böra avse att öppna möjligheter till ett effektivare utnyttjande av den personliga kreditvärdigheten. Det torde bland annat med hänsyn härtill icke för närvarande vara

lämpligt att för nu ifrågavarande syften använda Aktiebolaget industrikredit, som visserligen av staten organiserats för medellång och långfristig kreditgivning till företag inom näringslivet men som bedriver sin verksamhet under rent bankmässiga förutsättningar. På vad sätt den här föreslagna kreditgivningen framdeles skulle kunna samordnas med Aktiebolaget industrikredits verksamhet torde få bli föremål för prövning sedan närmare erfarenhet vunnits om den nya kreditformen.

Vad i betänkandet anförts därom, att en kreditgivning enligt föreslagna linjer förutsätter att låneverksamhetens handhavande decentraliseras, torde vara riktigt. Det förefaller också välbetänkt att, på sätt föreslagits, såsom villkor för statens medverkan uppställa fordran på att i lånerörelsen enskilt kapital investeras i viss proportion till statsmedlen. I dessa punkter har icke heller, vare sig i betänkandet eller i yttrandena, någon principiell meningskiljaktighet kommit till uttryck.

Beträffande däremot den nya kreditverksamhetens organisation hava, såsom framgår av redogörelsen, meningarna gått isär. För egen del har jag funnit det förslag, vilket framlagts av utredningens majoritet, vara att föredraga framför det av en utredningsledamot reservationsvis avgivna. De erinringar, som mot sistnämnda förslag riktats från majoritetens sida, måste anses grundade. Majoritetens förslag å andra sidan synes innebära en praktiskt-ekonomisk och jämväl i övrigt ändamålsenlig lösning av problemet. Emellertid torde icke heller detta förslag kunna godtagas i oförändrat skick. Såsom av redogörelsen framgår hava fullmäktige i riksbanken, vilka i övrigt i huvudsak lämnat majoritetsförslaget utan erinran, avböjt att riksbanken skulle taga den befattning med ifrågavarande låneärenden, som där förutsattes. Vad fullmäktige härutinnan anförut synes böra beaktas. En omarbetning av förslaget i vad det angår ordningen för låneärendenas behandling torde sålunda böra ske. I övriga avseenden synes vad majoriteten föreslagit i allt väsentligt kunna följas. Låneverksamheten skulle i anslutning härtill lämpligen kunna anordnas enligt i huvudsak följande linjer.

För verksamheten inrättas, på sätt utredningen föreslagit, en statlig lånefond, benämnd fonden för hantverks- och småindustrikredit. Fondens förvaltning torde böra ankomma på kommerskollegium. Lån från fonden bör, i enlighet med förslaget, beviljas allenast inom distrikt av riket, i vilket finnes av Kungl. Maj:t för ändamålet godkänd garantiförening. Distriktsindelningen torde icke böra nu fastställas utan få bli beroende av utvecklingen. Emellertid delar jag utredningens mening, att län, i vilka företagareföreningar finnas, icke böra omfattas av verksamheten. I överensstämmelse härmed finner jag, i olikhet mot utredningens majoritet, lämpligast, att jämväl Värmlands län, där en företagareförening nyligen bildats, hålles utanför den här ifrågavarande lånerörelsen. Icke heller anser jag böra, åtminstone för närvarande, förorda någon omläggning av de redan bestående företagareföreningarna till garantiföreningar. Innan åtgärder i dylik riktning närmare övervägas, synes det i varje fall finnas skäl att avvakta utvecklingen av den nya verksamheten.

Vad angår medlemskap i garantiföreningarna ansluter jag mig till utredningsmajoritetens uppfattning, att dylik förening bör stå öppen dels för envar hantverkare eller industriidkare inom distriktet dels ock för sammanslutningar av sådana företagare. Insatsbeloppens storlek torde få bliva beroende på närmare prövning i samband med föreningsbildandet. Utredningens förslag, att företagare skall deltaga i föreningen med en insats av 10 kronor för varje i företaget sysselsatt person inom distriktet samt att sammanslutning av företagare skall betala en insats av 10 kronor för varje medlem, sammanslutningen äger inom distriktet, synes emellertid lämpligen kunna vara normgivande. Gentemot förslaget, att allenast medlemmar i garantiföreningen skulle kunna beviljas lån, har kommerskollegium invänt, att medlemskap i föreningen borde göras till villkor ej för tilldelning av lån utan först för lånets lyftande. Med den av kollegium sålunda föreslagna jämkningen tillstyrker jag förslaget jämväl härutinnan. En förutsättning för lån torde vidare, såsom överståthållarämbetet anfört, böra vara, att sökanden idkar småföretagsamhet av här ifrågavarande slag inom föreningens distrikt.

I detta sammanhang må erinras, att enligt beslut nästlidna sommar Sveriges hantverksorganisation kommer att från och med den 1 januari 1942 ombildas till Sveriges hantverks- och småindustriorganisation. Omorganisationen avser bland annat att öka förutsättningarna för samgående mellan hantverkare och småindustriidkare i en enda organisation, där de båda företagargruppernas intressen skola likvärdigt tillgodoses. Den organisatoriska enhetlighet, som sålunda avses skola vinnas, har förordats av utredningen. Den torde också vara ägnad att gynnsamt påverka utvecklingen av ifrågavarande låneverksamhet. Det är att förvänta, att den nya organisationen kommer att arbeta för att tillfredsställande resultat av denna verksamhet uppnås. Framför allt kan detta ske genom anslutning till garantiföreningarna av organisationens underavdelningar, dess hantverks- och industriföreningar. Men jämväl på annat sätt torde organisationen äga möjlighet att ekonomiskt och praktiskt främja låneverksamheten, såsom exempelvis genom att biträda vid utredningar i låneärenden samt genom att medverka till ordnande av lokalfrågor.

Beträffande handhavandet av låneverksamheten har utredningens majoritet framhållit önskvärdheten av, att detta arbete anförtroddes någon med liknande uppgifter redan förtrogen institution. Då emellertid, enligt vad förut nämnts, förslaget om riksbankens ianspråkstagande för dessa uppgifter icke torde böra genomföras och något annat lämpligt organ för handläggningen av samtliga hithörande spörsmål icke torde finnas, blir det nödvändigt att söka en lösning av frågan enligt delvis andra linjer. Efter prövning av olika utvägar förordar jag den anordningen, att för granskningen och avgörandet av låneansökningarna samt därmed förenat utredningsarbete inom varje distrikt bildas en särskild lånenämnd, nämnden för hantverks- och småindustrikredit, medan däremot medelsförvaltningen, utbetalningen av beviljade lån samt arbetet med upptagande och indrivning av räntor och amorteringar överlämnas åt vederbörande länsstyrelse. Jag erinrar, att ett liknande förfaringssätt

tidigare tillämpats beträffande de s. k. ackords- och stödlånen åt jordbrukare. Den för låneverksamhetens ändamålsenliga handhavande erforderliga decentralisationen skulle vid bifall till detta förslag bibehållas. Antalet ledamöter i varje nämnd synes kunna begränsas till tre jämte suppleanter för dem. Ledamöter och suppleanter böra förordnas av Kungl. Maj:t, som jämväl skall utse en av ledamöterna att vara nämndens ordförande. Därjämte torde emellertid böra vid behandlingen av låneärende såsom ledamöter i nämnden deltaga förslagsvis två ledamöter ur garantiföreningens styrelse. Lämpligt torde vara att härvid ordnas så, att i behandlingen av visst låneärende alltid kan deltaga åtminstone någon ledamot från det län, lånesökanden tillhör. På grund av garantiföreningens ställning till låneverksamheten torde böra stadgas, att lån icke må beviljas mot bestridande av båda de i beslutet deltagande ledamöterna av garantiföreningens styrelse.

Låneverksamheten torde, i syfte bland annat att åstadkomma största möjliga enhetlighet i låneärendenas behandling, böra stå under tillsyn av ett centralt organ. Såsom sådant synes lämpligen kommerskollegium böra ifrågakomma. Närmare bestämmelser angående verksamhetens bedrivande torde jämväl få utfärdas av kollegium.

Jag biträder utredningens förslag, att såsom förutsättning för låneverksamhetens bedrivande inom visst distrikt skall fordras, att garantiföreningen inom distriktet ikläder sig betalningsansvar för hälften av alla förluster på inom distriktet utlämnade lån samt som säkerhet härför pantförskriver föreningens insatskapital eller andra, av kommerskollegium godtagna tillgångar till samma belopp som det, varå ansvarsförbindelsen lyder. Likaledes synes det ändamålsenligt, att såsom villkor för låneverksamhetens påbörjande kräves, att ansvarsförbindelsen avser ett belopp av lägst 10,000 kronor. I detta sammanhang vill jag även förorda det av utredningen, i syfte att stärka föreningarnas ekonomiska ställning, framförda förslaget, att i föreningsstadgarna skall intagas bestämmelse därom, att av föreningens årsvinst minst 15 procent skola avsättas till reservfond, intill dess denna uppgår till belopp, motsvarande inbetalda eller till betalning förfallna insatser.

Lån bör, såsom av utredningen föreslagits, inom distriktet få beviljas med tillhoppa högst så stort belopp, att summan av utestående lån motsvarar 20 gånger värdet av de tillgångar föreningen till säkerhet för fullgörandet av sin ansvarsförbindelse pantförskrivit. Det högsta lån, en och samma sökande kan erhålla, bör vara 25,000 kronor. Ej heller bör lån på en hand beviljas till högre belopp än som motsvarar 10 procent av den lånesumma, som enligt vad nyss sagts kan sammanlagt högst beviljas inom distriktet.

De ändamål, för vilka lån må kunna beviljas, torde i överensstämmelse med utredningens förslag böra vara: anskaffande och installering av maskiner eller andra arbetsredskap, uppförande eller ombyggnad av verkstadslokaler samt åstadkommande av förlagskapital. Lånen böra, på sätt föreslagits, vara högst tioåriga amorteringslån samt förräntas efter fast vid beviljandet bestämd räntefot. Vad angår räntefotens storlek har utredningen föreslagit, att denna ej bör sättas lägre än att den motsvarar medelräntan för statens upplåning mot

obligationer under det budgetår, som närmast föregått det varunder lånet beviljats, med tillägg av en procent. Ifrågavarande tillägg motiveras av de med låneverksamheten förbundna omkostnaderna. Därest den räntesats, som av affärsbankerna skulle tillämpas för motsvarande lån, överstiger den enligt angivna regler bestämda lägsta räntefoten, anser utredningen det motiverat, att denna sistnämnda höjes. För min del har jag ej något att erinra mot vad sålunda föreslagits. Räntan torde, i överensstämmelse med vad fullmäktige i riksgäldskontoret och statskontoret uttalat, böra bestämmas av Kungl. Maj:t.

Enligt vad tidigare anförts bör vid prövningen av låneansökan sökandens personliga kreditvärdighet tillmätas särskild betydelse. Härei torde ligga en av de viktigaste principerna för den nya kreditanordningen. Från denna utgångspunkt finner jag i likhet med utredningen, att ovillkorlig fordran på betryggande säkerhet icke bör uppställas. Å andra sidan bör kravet på ställandet av särskild säkerhet icke eftersättas utom i alldeles speciella undantagsfall. Om fullgod säkerhet ej står till buds, bör såsom regel säkerhet av annat slag, som kan finnas att tillgå, lämnas. Frågan får tagas under övervägande från fall till fall med beaktande naturligtvis av att lån beviljas allenast under sådana villkor och förutsättningar, att förlust skäligen kan antagas icke komma att förorsakas.

Enligt utredningens förslag skall till gäldande av de med låneverksamheten förenade omkostnaderna uppbäras, förutom förenämnda tilläggsränta av en procent, en avgift av 5 kronor för varje låneansökan. Nämnda avgift har avsetts skola utgöra ersättning till riksbanken för dess befattning med låneärendena. Vid bifall till det av mig förordade organisationsförslaget torde denna avgift lämpligen böra bortfalla. Vad omförmälda tilläggsränta beträffar föreslår jag, att inflytande räntebelopp i sin helhet av länsstyrelsen i vanlig ordning inlevereras till statsverket. I anslutning härtill förordar jag vidare, att för bestridande av de med lånenämndernas arbete förenade utgifterna anvisas ett särskilt statsanslag. Detta torde böra erhålla förslagsanslags natur och disponeras av kommerskollegium. Lånenämndernas ersättningsräkningar böra sålunda insändas till kollegium, som efter granskning av desamma och i den mån någon erinran mot dem ej föranledes har att utanordna de ifrågakommande beloppen. Jag anser härvid skäligen, att ersättning till nämndledamöterna och de i nämndernas behandling av låneärenden deltagande ledamöterna i garantiförenings styrelse utgår enligt bestämmelserna i kommittékungörelsen.

Mot storleken av det av utredningen såsom kapital till fonden för hantverks- och småindustrikredit föreslagna anslagsbeloppet, 2,000,000 kronor, har jag ej något att invända. Vad angår anslaget till lånenämnderna må erinras, att utredningsmajoriteten föreslagit, att, utöver inkomsterna genom tilläggsräntan å lånen, skulle för bestridande av omkostnaderna avses ett årligt belopp av 10,000 kronor. Då nyssnämnda inkomster enligt vad jag föreslagit skola inlevereras till statsverket och sålunda icke komma att stå till förfogande för låneverksamheten, skulle, vid bifall till mitt förslag, motsvarande ökning av omkostnadsanslaget erfordras. Med hänsyn till att verksam-

heten icke torde kunna igångsättas förrän under senare hälften av budgetåret 1941/42 synes emellertid ett omkostnadsanslag av 10,000 kronor för detta budgetår få anses tillfyllest. Såväl kapitalanslaget som omkostnadsanslaget torde böra upptagas å tilläggsstat till den löpande riksstaten.

Ett i överensstämmelse med de av mig tillstyrkta riktlinjerna för låneverksamheten överarbetat förslag till kungörelse angående lån från fonden för hantverks- och småindustrikredit torde få såsom *bilaga* fogas vid statsrådsprotokollet.

II. Förslag angående ändringar i gällande bestämmelser om lån från statens hantverkslånefond.

Gällande bestämmelser angående lån från statens hantverkslånefond äro meddelade i Kungl. Maj:ts kungörelse den 29 maj 1936 (nr 235), ändrad genom kungörelse den 18 juni 1937 (nr 622).

Fonden avser långivning till idkare av hantverk och därmed jämförlig mindre industri *dels* för anskaffande av arbetsmaskiner, motorer eller andra dyrbarare arbetsredskap (maskinanskaffningslån), *dels* för beredande av rörelsekapital (förlagslån). Som säkerhet för utlämnade lån skall ställas säkerhet, som kommerskollegium godkänner. För närvarande godtagas i lika stor utsträckning borgen och hypotek (fastighets- eller förlagsinteckningar). Härvid brukar i fråga om hypotek fordras att de ligga, fastighetsinteckningar inom sextio å sjuttio procent och förlagsinteckningar inom högst omkring femtio procent av den intecknade egendomens värde. Lånebeloppet i varje särskilt fall fastställs av kommerskollegium. Maskinanskaffningslån får dock ej överstiga 10,000 kronor eller uppgå till mer än nio tiondelar av värdet på de föremål, för vilkas betalande lånet sökes. Förlagslån får ej beviljas en och samma låntagare till högre belopp än 3,000 kronor eller, i undantagsfall, 5,000 kronor. I allmänhet får förlagslån ej avse högre belopp än som motsvarar en fjärdedel av sökandens genomsnittliga årliga omsättning under de senaste tre åren eller den kortare tid, varunder rörelsen bedrivits. Hantverkslån skall, sedan det innehafts under ett år från första lyftningsdagen, enligt av kollegium fastställd amorteringsplan återbetalas med en femtedel årligen, så att inom utgången av sjätte året lånet tillfullo gulddits. Låntagaren äger dock att före lånetidens utgång inbetala ogulden del av lånet. Nu gällande räntesats är fyra procent. Om förfallna amorteringsbelopp icke betalas inom föreskriven tid, skall därå erläggas dröjsmålsränta enligt de grunder, som kunna varda i särskild ordning bestämda.

Utredningen, som övervägt frågan, huruvida fortsatt utlåning från hantverkslånefonden borde äga rum vid sidan av den av utredningen föreslagna nya låneverksamheten, anför härom:

Med hänsyn till att påbörjandet av sistnämnda lånerörelse fordrade vissa, understundom kanske ganska tidsödande förberedelsearbeten och då dess utveckling vore osäker — på sina håll kunde den måhända alls icke komma till stånd — hade utredningen ansett att, även om det nya förslaget visade sig i det stora hela praktiskt genomförbart, långivningen från hantverkslånefonden likväl borde, åtminstone tillsvidare, fortsätta. För hantverkare och små-

industriidkare inom landsdelar, där den föreslagna riksbanksutlåningen icke komme att tillämpas eller bleve av obetydlig omfattning, samt för sådana småföretagare, vilka av en eller annan anledning icke önskade ansluta sig till någon garantiförening av föreslagen art, torde möjligheten att erhålla lån från hantverkslånefonden alltjämt ha sitt värde.

Emellertid har utredningen ansett, att vissa ändringar i gällande bestämmelser angående lån från hantverkslånefonden borde genomföras. Utredningen anför härutinnan:

Enligt nuvarande bestämmelser kunde lån från fonden utgå till, förutom hantverkare, allenast idkare av sådan mindre industri, som vore jämförlig med hantverk. Småindustriidkare av annat slag vore, om de önskade begagna sig av statlig låneverksamhet på området, för närvarande hänvisade till industrilånefonden och Aktiebolaget industrikredit. Då de säkerhetskrav, vilka uppställdes för lån från dessa sistnämnda institutioner, vore längre gående än de vilka gällde i fråga om hantverkslån, komme — i den mån det över huvud ginge att skilja mellan olika stadier av småindustri — den mera framskridna småindustrien i ett sämre läge beträffande lånemöjligheterna än övriga idkare av mindre industri. Det förefölle skäligt, att denna gränsdragning mellan olika näringsutövare tillhörande samma företagskategori borttoges.

Vidare finge erinras, att enligt gällande bestämmelser hantverkslån endast kunde beviljas för maskinanskaffning, högst 10,000 kronor, och för förlagsändamål, högst 5,000 kronor. Utredningen föresloge sådant tillägg till nämnda bestämmelser, att lån från hantverkslånefonden finge, på samma sätt som förutsatts beträffande riksbankslånen, utgå jämväl för uppförande eller ombyggnad av verkstadslokaler. Dylikt verkstadslån syntes lämpligen ej böra få överstiga två tredjedelar av den beräknade och av kommerskollegium godkända kostnaden för de med lånet avsedda åtgärderna. Lånemaximum kunde skäligen bestämmas till 10,000 kronor, vilket skulle medföra att hantverkslån kunde sammanlagt beviljas en och samma sökande för olika ändamål till belopp, som vore lika med det, vilket föreslagits såsom maximum för riksbankslånen, eller 25,000 kronor. I viss anslutning till utredningens förslag beträffande sistnämnda lån torde vidare böra stadgas, att verkstadslån finge innehavas under högst tio år, därvid förutsattes att, sedan lånet innehafts under ett år från första lyftningsdagen, återbetalning enligt av kommerskollegium fastställd amorteringsplan skedde under efterföljande högst nio år med lika stora årliga kapitalbelopp.

Enligt bestämmelserna om lån från hantverkslånefonden skulle låneansökan ingivas till kommerskollegium inom tid, som av kollegium kungjordes. Avsikten med detta stadgande torde ha varit, att ansökningar icke borde prövas successivt under året utan samlas och upptagas till behandling i ett större sammanhang, en eller kanske ett par gånger årligen för att sålunda en rättvis fördelning av tillgängliga lånemedel skulle möjliggöras. Till följd av det förhållandevis ringa antalet lånesökande hade praxis emellertid utvecklats sig därhän, att ansökningar numera prövades och avgjordes allteftersom de inkomme. Då detta förfaringssätt syntes ändamålsenligt, föresloge utredningen, att nyssnämnda kungörelseförfarande såsom onödigt icke vidare tillämpades.

I övrigt syntes de krav på ändamålsenlighet, som rimligen borde ställas på långivningen från hantverkslånefonden, vara tillgodosedda i nu gällande bestämmelser och tillämpad praxis. Utredningen hade sålunda ej funnit anledning att föreslå ändring härutinnan.

I de avgivna yttrandena har vad sålunda föreslagits tillstyrkts eller lämnats utan erinran.

Liksom utredningen anser jag lämpligt, att möjligheterna till långivning från statens hantverkslånefond tillsvidare bibehållas. De av utredningen föreslagna ändringarna i gällande bestämmelser angående lån från fonden synas ändamålsenliga. Den väsentligaste ändringen innebär, att lån må utlämnas icke blott för maskinanskaffning eller förlagsändamål utan jämväl för uppförande eller ombyggnad av verkstadslokaler. Mot de av utredningen föreslagna villkoren för lån av sistnämnda slag synes ej vara något att erinra. Såväl härutinnan som i övrigt tillstyrker jag alltså utredningens förslag. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att i anslutning härtill utfärda erforderliga författningsföreskrifter. *Departements-
chefen.*

III. Förslag angående åtgärder till främjande av upplysnings- och rådgivningsverksamhet m. m.

Utredningen. Enligt de för utredningen gällande direktiven har utredningen haft att taga under övervägande jämväl frågan om behovet av upplysnings- och rådgivningsverksamhet för hantverk och småindustri samt lämpligaste sättet för detta behovs tillgodoseende.

Utredningen har kommit till det resultatet, att inom vissa delar av hantverket och småindustrien brister av driftsteknisk och affärsekonomisk art förefunnes, vilka hämmade företagens utveckling. Utredningen framhåller, att detta särskilt gällde de allra minsta företagen. Den kraftigast utvecklade småindustrien, vilken ofta stode på gränsen till storföretagsamhet, dreves i de flesta fall mer rationellt såväl produktionstekniskt som affärsmässigt sett. Utredningen finner det sammanfattningsvis kunna sägas, att behovet av upplysning och rådgivning inom hantverk och småindustri i första rummet vore av allmän karaktär, speciellt i vad det gällde affärsekonomiska ämnen men i visst avseende även beträffande tekniska gebit. Hos småindustrien funnes dessutom i begränsad omfattning ett behov av mera kvalificerad teknisk rådgivning.

Utredningen förmäler, att den tagit del av en inom Sveriges hantverksorganisation upprättad, den 1 oktober 1940 dagtecknad promemoria med förslag om inrättande av en hela landet omspännande konsulentverksamhet, bedriven av hantverksorganisationen med statligt understöd. Förslaget, som motiverats med bl. a. erfarenheterna från företagareföreningarnas verksamhet och behovet av en fast lokalrepresentation för hantverksorganisationen och dess förmedlingsbyrå, innebure i huvudsak, att konsulenter för hantverket och småindustrien skulle tillsättas för de län eller hantverksdistrikt, där för närvarande företagareföreningar icke existerade. Tillsvidare skulle dock icke placeras en konsulent i varje län utan en distriktsindelning omfattande nio

konsulentområden genomföras. Den beräknade årliga kostnaden för en dylik konsulentverksamhet inberäknat löner och omkostnader uppskattades till cirka 10,000 kronor per konsulent. Av det sålunda erforderliga totalbeloppet av 90,000 kronor per år skulle hantverksorganisationen tillskjuta 27,000 kronor. Återstoden, 63,000 kronor, skulle tillskjutas av staten. Då hantverksorganisationen för närvarande icke ansåge sig disponera det från dess sida erforderliga tillskottet, 27,000 kronor, föresloge organisationen, att staten under konsulentverksamhetens begynnelseår helt bekostade densamma och för detta ändamål ansloge 90,000 kronor.

För egen del anför utredningen, att, på grund av den vikt, som måste tillmätas höjandet av småföretagens effektivitet, en utvidgad informationsverksamhet i detta syfte förtjänade att övervägas. Omständigheterna syntes dock tala för, i synnerhet vad beträffade konsulentverksamhet, att man tills vidare ginge fram med en viss försiktighet. Den form av dylik verksamhet, som i och för sig skulle vara den mest ändamålsenliga, nämligen att särskilda konsulenter inom speciella branscher och yrken anställdes distriktsvis, vore med hänsyn till de med en dylik organisation förenade kostnaderna praktiskt ogenomförbar. Ett begränsat antal yrkeskonsulenter, centralt anslutna till statens hantverksinstitut, vore en tänkbar möjlighet; den borde dock ej upptagas till närmare övervägande innan erfarenheter vunnits av den tekniska informationstjänst, som institutet redan nu bedreve. Vad anginge anställande av lokala allroundkonsulenter, liknande dem som anlätades av företagareföreningarna, kunde nyttan för bestående företagsamhet av den tekniska rådgivning, dylika konsulenter kunde meddela, ifrågasättas.

Utredningen utvecklar sina synpunkter bland annat sålunda:

Om frågan till en början begränsades till att gälla speciellt yrkesteknisk rådgivning, funne utredningen klart, att man icke kunde på de erfarenheter allenast, vilka vunnits i samband med företagareföreningarnas arbete, utan vidare bygga upp en landet i dess helhet omspannande konsulentorganisation. Företagareföreningarnas konsulentverksamhet bedreves under andra förutsättningar än dem, på vilka upplysnings- och rådgivningstjänst i landets övriga delar måste grundas. Inom företagareföreningarnas arbetsområden avsåge konsulentverksamheten väsentligen rådgivning och planering i samband med nystartande av företag eller upptagande av nya tillverkningar i första hand med beaktande av samhällsekonomiska och sociala synpunkter. Inom sådana områden av landet, där framgångsrik småföretagsamhet redan i större omfattning existerade, måste däremot de privatekonomiska utgångspunkterna för rådgivningsverksamhetens bedrivande skjutas i förgrunden, och de samhällsekonomiska fördelarna av näringarnas främjande bli att betrakta som en följdverkan. Härtill komme att konsulentverksamheten inom företagareföreningarnas distrikt underlättades av den omständigheten, att konsulenterna därstädes hade att arbeta med ett relativt begränsat antal arter av företag. Den rådgivningsverksamhet, som låge inom företagareföreningarnas arbetsfält, kunde sålunda icke anses direkt jämförbar med den verksamhet av ifrågavarande slag, som skulle erfordras till tjänst för existerande företagsamhet i andra delar av landet.

Utredningen ansåge, att behovet av teknisk upplysning och rådgivning bättre än genom konsulentverksamhet i egentlig mening skulle kunna tillgo-

doses av personer, vilkas huvudsakliga uppgift vore kontaktförmedling mellan företag i behov av teknisk eller annan hjälp och de institutioner, som kunde meddela sådan. Avsåge man, att ett eventuellt system med lokala konsulenter för hantverk och småindustri uteslutande eller i huvudsak skulle tjäna behovet av dylika lokala kontaktorgan, bortföle flera betänkligheter mot en decentraliserad konsulentorganisation. Den behövde framförallt icke bli så kostsam, enär färre tjänster erfordrades; det vore dessutom antagligt, att konsulentbefattningar av denna art i många fall icke behövde vara heltidsavlönade. Såsom ombudsmän av exempelvis egnahemsombuds karaktär, i ständig förbindelse med respektive organisations centrala byrå, varifrån gäves direktiv och impulser, kunde sådana konsulenter bli av visst värde. Såsom tidigare framhållits omfattade det aktuella rationaliseringsbehovet inom hantverk och småindustri huvudsakligen kommersiella samt allmänna planerings- och driftstekniska frågor. De kompetensfordringar, som borde ställas på en dylik konsulent, vore därför allmän teknisk kunnighet i förening med affärsekonomisk utbildning samt praktisk läggning och erfarenhet. Utredningen ansåge dock, att en konsulentorganisation av detta sistnämnda slag icke borde på en gång och i hela dess vidd förverkligas utan att den borde så småningom bringas att framväxa. Denna uppfattning stödde utredningen, förutom på vad tidigare anförts, bland annat på antagandet, att det vore förenat med betydande svårigheter att finna lämpliga män för de avsedda konsulentbefattningarna. Det torde till en början vara lämpligt att bygga på organisationernas omförmälda lokalrepresentation såsom exempelvis industrinämnder och länsombud och att i möjligaste mån utnyttja dessa såsom kontaktförmedlare. I strävanden av detta slag borde icke endast de centrala organisationerna vara de initiativtagande. Utredningen ville understryka önskvärdheten av att exempelvis hantverksföreningarna toge aktiv del i arbetet och, i mån av medel, därmed följande ekonomiskt ansvar.

Det föreliggande rationaliseringsbehovet inom hantverk och småindustri vore yttermera enligt utredningens mening till stor del av sådan art, att vad som i främsta rummet erfordrades vore undervisning och utbildning i vissa allmänna ämnen men icke rådgivning i egentlig mening. Denna synpunkt torde särskilt äga tillämpning med avseende på det redovisnings- och försäljningstekniska området. Samtidigt som utredningen ville fästa uppmärksamheten på statens hantverksinstitut och dess undervisningsverksamhet, finge framhållas önskvärdheten av att insatser från organisationernas sida speciellt inriktades på utbildnings- och undervisningsuppgifter. Åtgärder på detta område, vilka givetvis icke borde vidtagas utan i förekommande fall erforderlig samverkan med hantverksinstitutet, borde framförallt avse den affärsekonomiska utbildningen, speciellt praktisk bokförings- och kalkyleringsundervisning. Studiecirkel- och kursverksamhet, anordnad lokalt av hantverksföreningarna, industrinämnderna och länsombuden i samarbete med undervisningsanstalter, vore en framkomlig väg. Åstadkommande av lättillgängliga och praktiska skriftserier i för småföretag viktiga företags- och driftsekonomiska ämnen vore likaledes en betydelsefull uppgift. Värdefulla resultat skulle otvivelaktigt även kunna ernås i vad gällde skolningen av här ifrågakommande företagargrupper genom samverkan mellan organisationerna och korrespondensinstitut.

Under återopande av vad sålunda anförts förklarar sig utredningen icke kunna förorda, att staten från början bidrage med belopp av större storleksordning till uppbyggande av en konsulentorganisation för småindustri och hantverk. Utredningen anför, att det torde få ankomma på organisationerna

att med hänsyn till den vikt, de tillmätte en anordning av ifrågavarande slag, i första hand själva vidtaga erforderliga åtgärder. Den samhällliga betydelsen av småföretagsverksamhetens effektivisering gjorde emellertid, att strävandena såväl att effektivare utnyttja redan förefintliga möjligheter för tillgodoseende av nämnda företagsamhets informationsbehov som även att finna nya, ändamålsenliga vägar härför syntes förtjänta att understödjas jämväl från statens sida. Med hänsyn till de uppgifter i avseende å utbildning och undervisning, som på andra områden inom samhället åvilade staten, anser utredningen det därför skäligt, att statsmakterna redan på nuvarande stadium i viss omfattning lämnade sin medverkan till en utvidgning av den av organisationerna bedrivna upplysnings- och rådgivningsverksamheten. Utredningen föreslår i detta syfte, att Kungl. Maj:t ville av riksdagen utverka anslag till ifrågavarande upplysnings- och informationsverksamhet inom hantverk och småindustri. En medelstilldelning av sammanlagt 25,000 kronor om året har synt utredningen lämplig. Anslaget, vilket borde erhålla reservationsanslags natur, borde ställas till förfogande åt Kungl. Maj:t, som skulle äga att verkställa fördelning av anslaget mellan hantverksorganisationen och småindustriförbundet med hänsyn till arbetets omfattning och övriga föreliggande omständigheter. Utredningen framhåller, att en förutsättning för statsbidrag måste vara, att verksamheten bedreves på ett ändamålsenligt sätt. Innan bidragstilldelning skedde, borde därför för användningen av bidragsmedlen uppgöras plan, som kunde av Kungl. Maj:t godkännas. Kontrollen över att medlen användes i enlighet med planen samt att verksamheten i övrigt lämpligt organiserades och omhänderhades borde ankomma på kommerskollegium.

Ledamoten av utredningen verkställande direktören i Sveriges hantverksorganisation, civilingenjören G. Juhlin har beträffande utredningens förslag i denna del avgivit *särskilt yttrande* samt därvid förordat en upplysnings- och rådgivningsverksamhet för hantverk och småindustri i enlighet med de riktlinjer, som föreslagits i förenämnda av hantverksorganisationen avgivna promemoria.

Yttrandena. *Kommerskollegium* förklarar sig dela utredningsmajoritetens uppfattning, att man i fråga om lokal konsulentorganisationsverksamhet borde framgå med försiktighet. I varje fall kunde kollegium ej anse tidpunkten vara inne för uppbyggnad av den organisation med en heltidsanställd teknisk konsulent knuten till var och en av kreditföreningarna, som reservationsvis förordades. Statens insatser på området borde inskränka sig till det av utredningens majoritet förordade nya anslaget till upplysnings- och rådgivningsverksamhet. — *Sveriges hantverksorganisation* anför, att, därest statsmakterna icke skulle finna anledning anvisa statsbidrag för konsulentverksamhet enligt organisationens förslag, borde i allt fall det av utredningen föreslagna beloppet anvisas för dylik verksamhet i begränsad omfattning. — *Riksorganisationen småindustriens centralförbund* tillstyrker utredningsmajoritetens förslag.

Av de länsstyrelser, som särskilt uttalat sig i förevarande fråga, hava länsstyrelserna i *Uppsala*, *Östergötlands*, *Kalmar*, *Kronobergs*, *Malmöhus* och *Skaraborgs län* tillstyrkt utredningsmajoritetens förslag eller lämnat det samma utan erinran, medan däremot länsstyrelserna i *Blekinge*, *Göteborgs och Bohus*, *Kopparbergs*, *Gävleborgs* och *Jämtlands län* förordat bifall till reservationen. Övriga länsstyrelser ävensom i ärendet hörda sammanslutningars inställning till frågan framgår av den i det föregående lämnade redogörelsen för deras yttranden i anledning av förslaget om inrättade av en fond för hantverks- och småindustrikredit. — *Stockholms handelskammare* framhåller, att det tyvärr torde vara vanligt, att småföretagare saknade nödig kännedom om kalkylation och bokföring. På dessa områden krävdes undervisning och utbildning, och de åtgärder för främjande av utbildningen i form av studiecirkelverksamhet, utgivande av handböcker och samarbete med korrespondensinstitut, vilka utredningen rekommenderade såsom för organisationerna betydelsefulla uppgifter, funne handelskammaren förtjänta att vidtagas. Med allt erkännande av betydelsen — vid sidan av undervisnings- och utbildningsverksamhet — av personlig rådgivning åt de enskilda företagen, ville handelskammaren dock ifrågasätta, huruvida man åtminstone till en början borde annat än i begränsad omfattning och försöksvis anvisa statsmedel för dylik konsulentverksamhet. Härutinnan delade handelskammaren utredningsmajoritetens uppfattning. Skulle goda erfarenheter vinnas av konsulentverksamheten, syntes det framdeles böra tagas under övervägande att ställa ytterligare medel till förfogande för ändamålet. I likhet med majoriteten finge handelskammaren avstyrka en sammankoppling av konsulentverksamhet och utlåning. Sådant borde dock eventuella konsulenter samarbeta med de lånebeviljande instanserna, att de bereddes tillfälle att taga del av låneansökningarna för att, därest de lånesökandes svårigheter befunnas bottna i bristande kännedom om kalkylations- och andra affärstekniska förhållanden, kunna lämna erforderliga råd och anvisningar.

Statens hantverksinstitut tillstyrker utredningsmajoritetens förslag. Enligt institutets mening borde dock för bidrags åtnjutande gälla, att sådant samarbete med institutet etablerades, att onödig dubblering av verksamheten undvekes, samt att konsulenternas rapporter i utdrag delgäves institutet.

Även *Sveriges industriförbund* förordar majoritetens förslag. Förbundet förklarar sig biträda utredningens uppfattning, att ett ganska betydande behov av rationalisering och effektivisering av hantverkets och småindustriens drift, särskilt av företagens affärsmässiga skötsel, förefunnas. Dessa viktiga näringsgruppers bestånd och värdefulla insatser borde genom ett rätt upplagt rationaliseringsarbete, grundat på företagets självständiga och frivilliga medverkan, kunna ytterligare befästas. Åtgärder för att förbättra kalkyleringsmetoderna vore också i hög grad önskvärda. Förbundet ansåge därför, liksom utredningen, att det vore av vikt, att samhället understödde företagarorganisationernas verksamhet på detta område. I likhet med utredningen vore förbundet nämligen övertygat om att erforderliga åtgärder i första

hand borde vidtagas av företagarorganisationerna själva. Statens medverkan borde här icke ställas i främsta rummet. I betänkandet föreslagna riktlinjer för ifrågavarande organisationsverksamhet syntes förbundet kunna läggas till grund för organisationernas arbete på området.

*Departements-
chefen.*

Det torde vara otvivelaktigt, att behov av ökad upplysning och rådgivning inom hantverket och den mindre industrien föreligger. Såsom utredningen framhållit torde småföretagarna själva genom sitt organisationsväsen kunna verksamt bidra till lösningen av ifrågavarande spørsmål. Den ombildning av Sveriges hantverksorganisation, som avses skola äga rum från och med nästa årsskifte, torde vara ägnad att främja förutsättningarna för ett framgångsrikt arbete på området.

Vad angår frågan om det sätt, på vilket arbetet lämpligen bör bedrivas, delar jag utredningens uppfattning, att åtskilligt torde vara att vinna genom studiecirkelverksamhet, utgivande av handböcker i affärs- och driftsekonomiska ämnen samt samarbete med korrespondensinstitut. Enligt vad jag erfarit har också viss upplysnings- och rådgivningsverksamhet redan igångsatts enligt dessa linjer. Beträffande åter den av hantverksorganisationen förordade konsulentverksamheten torde man i överensstämmelse med vad utredningens majoritet framhållit böra framgå med försiktighet. Att, såsom organisationen avsett, på en gång anställa ett större antal konsulenter för olika delar av landet synes knappast tillrådligt på sakens nuvarande ståndpunkt. Det torde i varje fall vara nödvändigt att, innan ett program av den omfattning hantverksorganisationen föreslagit kommer till utförande, dess lämplighet och genomförbarhet prövas genom försök i mindre skala. Statens medverkan till en konsulentverksamhet i den av organisationen avsedda utsträckningen kan jag därför, åtminstone för närvarande, icke förorda.

Huruvida staten över huvud bör genom bidrag till organisationsverksamheten öka möjligheterna till ett framgångsrikt arbete på ifrågavarande område kan vara föremål för tvekan. Jag är ense med utredningens majoritet därom, att åtgärder av förevarande art böra i första hand ankomma på vederbörande företagareorganisationer. Med hänsyn till den stora grupp av samhällsmedlemmar, det här gäller, och den betydelse, kanske särskilt i nuvarande läge, småföretagsamhetens ändamålsenliga utveckling har för samhället i dess helhet, synes det emellertid motiverat, att staten i viss utsträckning ekonomiskt medverkar till ett gynnsamt resultat. Jag tillstyrker för min del förslaget, att för ändamålet tillsvidare avses ett årligt belopp av 25,000 kronor. Medlen synas lämpligen böra få användas av Sveriges hantverks- och småindustriorganisation enligt plan, som kan av Kungl. Maj:t godkännas. Det torde, på sätt föreslagits, böra ankomma på kommerskollegium att hava tillsyn över att denna plan följes samt att i övrigt utöva erforderlig kontroll.

Medelsanvisningen torde böra ske i form av reservationsanslag. Anslag för ändamålet torde få upptagas å tilläggsstat för innevarande budgetår. Med hänsyn till, att viss del av budgetåret redan förflutit, synes emellertid en begränsning av det för helt år föreslagna beloppet nu kunna ske. Jag tillstyrker, att medelsanvisningen för budgetåret 1941/42 bestämmes till 15,000 kronor.

Hemställan.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1) *dels* besluta, att en statlig fond, benämnd fonden för hantverks- och småindustrikredit, skall inrättas, från vilken fond lån må utlämnas i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag i det föregående tillstyrkt;

dels till Fonden för hantverks- och småindustrikredit å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1941/42 under kapitalbudgeten, statens utlåningsfonder, anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 2,000,000;

dels ock till Lånenämnderna för hantverks- och småindustrikredit å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1941/42 under tionde huvudtiteln anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 10,000;

2) besluta de ändringar i grunderna för lån från statens hantverksslånefond, som av mig i det föregående tillstyrkts;

3) till Upplysnings- och organisationsverksamhet i fråga om hantverk och småindustri å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1941/42 under tionde huvudtiteln anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 15,000.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Vid protokollet:

Åke Hartvig.

F ö r s l a g
till
kungörelse angående lån från fonden för hantverks- och småindustrikredit.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

Fonden för hantverks- och småindustrikredit har till ändamål att möjliggöra utlämnande av lån till idkare av hantverk eller småindustri enligt de bestämmelser, som i denna kungörelse stadgas.

Fonden förvaltas av kommerskollegium.

2 §.

Lån från fonden må beviljas allenast inom distrikt av riket, i vilket finnes av Kungl. Maj:t godkänd ekonomisk förening med uppgift att främja hantverk och småindustri inom föreningens verksamhetsområde genom att anskaffa lån åt medlemmar, som idka sådan rörelse (garantiförening).

3 §.

Garantiförenings stadgar skola innehålla föreskrift bland annat därom att såsom medlemmar i föreningen må ingå envar, som idkar hantverk eller industri inom distriktet, ävensom sammanslutningar av sådana företagare, samt

att av föreningens årsvinst minst femton procent skola avsättas till reservfond, intill dess denna uppgår till belopp, motsvarande inbetalda eller till betalning förfallna insatser.

4 §.

Ansökningar om lån prövas och avgöras inom varje distrikt av en särskild nämnd (nämnden för hantverks- och småindustrikredit).

Nämnden skall bestå av tre ledamöter jämte suppleanter för dem. Ledamöterna och suppleanterna utses av Kungl. Maj:t, som tillika förordnar en av ledamöterna att vara ordförande. Vid behandlingen av låneärende skola därjämte såsom ledamöter i nämnden inträda två ledamöter av garantiföreningens styrelse.

Mot bestridande av båda de i behandlingen av visst låneärende deltagande ledamöterna av garantiföreningens styrelse må lån ej beviljas.

5 §.

Tillsyn över nämndernas verksamhet utövas av kommerskollegium.

Tillsyn över att låntagare fullgör sina skyldigheter beträffande honom beviljat lån utövas av länsstyrelsen. Omfattar distriktet flera än ett län, bestämmer Kungl. Maj:t vilken länsstyrelse som skall fullgöra på länsstyrelsen enligt denna kungörelse ankommande uppgifter.

6 §.

Låneverksamheten må ej bedrivas med mindre garantiföreningen ikläder sig betalningsansvar för hälften av alla förluster på utlämnade lån inom distriktet intill ett sammanlagt belopp av lägst 10,000 kronor samt såsom säkerhet härför pantförskriver föreningens insatskapital eller andra, av kommerskollegium godtagna tillgångar till samma belopp som det vara ansvarsförbindelsen lyder. Skulle, sedan pantförskrivning sålunda skett, värdet av de pantförskrivna behållna tillgångarna nedgå under 10,000 kronor, må dock utan hinder därav låneverksamheten fortsätta.

Lån må inom distriktet beviljas med tillhoppa högst så stort belopp, att summan av utestående lån motsvarar tjugo gånger värdet av föreningens pantförskrivna behållna tillgångar.

I första stycket omförmäld ansvarsförbindelse med tillhörande säkerhetshandlingar skall, sedan förbindelsen inkommit till vederbörande nämnd, ofördröjligen av denna överlämnas till länsstyrelsen för att där förvaras.

7 §.

Lån må beviljas allenast till idkare av hantverk eller småindustri inom vederbörande distrikt.

8 §.

Lån må beviljas för anskaffande och installering av maskiner eller andra arbetsredskap, för uppförande eller ombyggnad av verkstadslokaler, till förlagskapital.

9 §.

Såsom villkor för beviljande av lån skall gälla, att lånet kan förväntas främja en sund utveckling av lånesökandens företag,

att sökanden äger personliga förutsättningar att göra företaget lönande, att omständigheterna i övrigt göra sannolikt, att sökanden kommer att i föreskriven ordning fullgöra sina förpliktelser på grund av lånet.

10 §.

Lån må beviljas en och samma sökande högst till belopp motsvarande tio procent av det sammanlagda högsta belopp, till vilket lån enligt 6 § må be-

viljas inom distriktet. Lån må dock icke i något fall uppgå till högre belopp än 25,000 kronor.

För lån skall ställas säkerhet, där ej nämnden finner skäl eftergiva kravet därå.

11 §.

Lån skall förräntas efter fast, vid lånets beviljande bestämd räntefot. Denna fastställes av Kungl. Maj:t samt må ej understiga medelräntan för statens upplåning mot obligationer under det budgetår, som närmast föregått det varunder lånet beviljats, med tillägg av en procent.

12 §.

Lån må innehavas under högst tio år från första lyftningsdagen. Beviljas lånet för längre tid än ett år, skall återbetalning därefter ske genom årliga avbetalningar, låntagaren likväl obetaget att före lånetidens utgång inbetala ogulden del av lånebeloppet.

13 §.

Vid låns beviljande må meddelas de särskilda bestämmelser, som med hänsyn till ändamålet med lånet och i övrigt kunna finnas erforderliga.

14 §.

Då lån beviljats, skall nämnden ofördröjligen översända dels till länsstyrelsen och kommerskollegium avskrift av beslutet dels ock till länsstyrelsen den av låntagaren utfärdade skuldförbindelsen med tillhörande säkerhetshandlingar.

Länsstyrelsen har att, under beaktande av vad i 6 § stadgas, sedan handlingarna inkommit utan anfordran föranstalta om utbetalning av lånet till låntagaren. Innan utbetalning sålunda sker, skall dock låntagaren styrka, att han är medlem i garantiföreningen inom distriktet och ej häftar i skuld för ogulden insats eller annan avgift till föreningen.

15 §.

Förfallen ränta och amortering skola, i enlighet med de bestämmelser, som meddelats vid låns beviljande, av låntagaren inbetalas till länsstyrelsen.

Det åligger länsstyrelsen att halvårsvis ävensom på anfordran eljest lämna vederbörande nämnd uppgift om verkställda amorteringar.

16 §.

Beviljat lån må av nämnden uppsägas till omedelbar betalning, där det befinnes att låntagaren genom oriktig uppgift föranlett lånets beviljande eller använt lånebeloppet för annat ändamål än som avsetts eller visat försumlighet att erlægga föreskriven ränta eller amortering eller annorledes brutit mot lånevillkoren, så ock eljest när sådana förhållanden inträffat,

att låntagaren med hänsyn till det med lånet avsedda syftet uppenbarligen icke längre bör få tillgodonjuta lånet, eller de förutsättningar i övrigt, vilka lågo till grund för lånets beviljande, icke längre äro för handen.

Finner länsstyrelsen, att förhållande som i första stycket avses inträffat, skall länsstyrelsen härom omedelbart underrätta nämnden.

17 §.

Uppkommer fråga om avskrivning av fordran på grund av utlämnat lån, skall ärendet underställas Kungl. Maj:t.

18 §.

De närmare bestämmelser, vilka må finnas erforderliga för låneverksamheten, meddelas av kommerskollegium.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 januari 1942.
